

**Tompa városának örökségvédelmi értékleltára és
hatástanulmánya**

Régészeti munkarész

Az elvégzett vizsgálatok célja

A hatástanulmány elkészítésének célja – a 2001. évi LXIV. kulturális örökség védelméről szóló törvény (Kötv.) és a 68/2018. (IV. 9.) Kormányrendelet (Korm. rendelet) örökségvédelmi hatástanulmányról szóló előírásainak megfelelően – Tompa városának 2023 során készülő településrendezési tervéhez a régészeti lelőhelyek teljes körű számbavétele, lokalizálása és felmérése az adattári és térképészeti anyagok alapján.

A hatástanulmány további örökségvédelmi hatáscsökkentő ajánlásokat és értékvédelmi tervet fogalmaz meg az ágazati átsorolásokkal és a település határában található lelőhelyekkel kapcsolatosan általánosságban és összességben.

Az alábbi régészeti örökségvédelmi hatástanulmány, illetve a felsorolt adatok és megállapítások nem helyettesíthetik az egy-egy földterületre, lelőhelyre vonatkozóan, telekértékesítéshez vagy bármilyen földmunkával járó változtatáshoz kapcsolódóan a területileg illetékes Örökségvédelmi Szakhatóság által az aktuális örökségvédelmi szakkérdés vizsgálatát, illetve szakhatósági véleményének, engedélyének kikérését. Bármilyen földterülettel kapcsolatos jogi ügylet előkészítésének részeként, illetve bármilyen földmunka tervezésekor elkerülhetetlen az adott Örökségvédelmi Szakhatóság megkeresése, és hivatalos véleményének, szakhatósági állásfoglalásának beszerzése.

1. Örökségvédelmi vizsgálat

Az alábbiakban olvasható örökségvédelmi vizsgálatban röviden áttekintésre kerül a mai Tompáról és szűkebb térségéről jelenleg ismert, régészeti források alapján körvonalazható történeti kép, egészen az emberi megtelepedés kezdetétől a régészeti periódusok végét jelentő újkorig. E több évezredet felölelő időszak emlékei főként régészeti adatokból maradtak meg, a Kárpát-medence írásbeliséggel rendelkező

viszonylag rövid – mintegy 2000 éves időszakának – forrásadatai kevés említést tesznek a térségről.

Az örökségvédelmi vizsgálat részét képezi a településről és környékéről jelenleg ismert lelőhelyek értékleltára, amely az 1. Mellékletben található meg.

1.1 A település történeti leírása

A vizsgált térség jégkor végén kialakult természeti képét az emberi megtelepedés a történelem folyamán jelentősen alakította. A mai Tompa község és szűkebb térségének a fejlődése és története szorosan kapcsolódik az Alföld és bizonyos mértékben az egész Kárpát-medence képéhez. A terület meghatározó természeti jelenségei a Duna és Tisza-folyók, illetve annak valamikori ősmedrei, magaspartjai és azok tágabb természetes környezete. A legkorábbi emberi megtelepedés is a mezőgazdasági művelés számára megfelelő adottságokkal rendelkező ártéri hátaikon történhetett meg. A térség történeti fejlődésében a helyben élő autochton lakosság folyamatosságát a keletről, nyugatról és délről érkező újabb és újabb, eltérő mértékű és hatású bevándorlások alakították, sok esetben meghatározó módon.

1.1.1 Táj és környezet hatása az emberi megtelepedésre

Tompa városa és külterülete a Duna-Tisza-közén, topográfiai szempontból a Bácskai löszös síkság nevű kistájon helyezkedik el.

A kistáj domborzati szempontból 88 és 167 m közötti tengerszint feletti magasságú, főként lösszel, löszös homokkal fedett hordalékkúp-síkságként jellemezhető. Földtani adottságait tekintve a Dunántúli-középhegységből és a Mecsek felől érkező vízfolyások felsőpannoniai-felsőpleisztocén korú peremi hordalékkúpja. A felszín nagy részét 1,5-2,5 m vastag lösztakaró fedi, ami gyakran futóhomokba, löszös homokba megy át. A településekre a mészlepedékes csernozjom, fizikai talajtípusként a vályog és a homokos vályog talajtípusok a jellemzőek, ugyanakkor előfordul még homokos lösz, futóhomok és szik (szolonyec, szoloncsák).

A kistáj alapvetően egy száraz, csapadékhiányos terület, a nagyobb természetes folyók területétől távolabb találhatóak. Vízrendszere a Tisza vízgyűjtő területéhez tartozik. Tompa térségének főbb természetes vízfolyása a Köröséri-főcsatorna, amely mára egy mesterséges mederbe terelt csatornaként található meg. A település szűkebb környezete nagyobb, összefüggő felületű állóvizekben is szegény jelenleg. Tágabb térségében a Duna-Tisza-közére jellemző ÉNy-DK irányú természetes mélyedésekben több helyen szikes tavak fordultak elő. Ezek egy része napjainkra mesterségesen duzzasztott és szabályozott halastavakká alakította az emberi tájformáló tényező.

A kistáj eredeti növényzetét a löszpusztarétek jelentették. Mára ezek egy-két hosszú ideje legelőnek használt területet leszámítva szinte teljesen eltűntek, köszönhetően a térség jó mezőgazdasági adottságainak, minek okán szinte minden földrészt beműveltek. Több helyen megtalálhatók nagyobb erdősített területek, melyek jelenős része nem őshonos fajokból álló társulásokból tevődik össze.

A tájegység magasabb és mélyebb fekvésű részei egyaránt alkalmasak voltak az emberi megtelepedésre, melyet a régészeti lelőhelyek mintázata jól tükröz. A régészeti lelőhelyek tanúsága alapján a község területe az őskor időszakától kezdve alkalmasnak bizonyult megtelepedésre.

Jelenlegi ismereteink szerint a bronzkortól kezdve szinte valamennyi régészeti időszak emlékei, – ugyan eltérő intenzitással – de fellelhetőek a község szűkebb és tágabb határában. Sűrűbb településhálózat a római kor (szarmaták), népvándorláskor (avarok) és a középkor időszaikában (Árpád-kor) volt tapasztalható.

A régészeti korokban itt élt népek komplex gazdálkodást folytattak. A mezőgazdaság mellett az állattenyésztés játszott fontos szerepet mindennapjaikban, melyet a háztartásokban vagy szervezettebb keretek között végzett könnyűipari kézműves tevékenységek egészítették ki.

1.1.2 Az emberi megtelepedés környezetre gyakorolt hatásai

Az emberi megtelepedéssel együtt járt a környező természeti kép változása. A folyószabályozások és vízgazdálkodás, az intenzív legeltetés, az egyre növekvő mezőgazdasági terményhozamot váró földművelés, az ipari tevékenységekhez szükséges természeti nyersanyagok beszerzése mind-mind hozzájárultak a természetes környezet átalakulásához. Ennek – kiváltképpen a modern kori vízgazdálkodás – eredményeként a vizsgált területen napjainkra rendkívül kevés helyen található az eredeti természetföldrajzi képnek megfelelő táj.

A környezettörténeti kutatások és a régészeti lelőhelyek tanúsága szerint jelentősebb változások a bronzkorban voltak tapasztalhatóak a természetes környezetben. Ennek során a növekedő népesség nagyobb területeket fogott mezőgazdasági művelés alá, valamint a technikai fejlődéssel erősödő gazdasági igényeknek (fémművesség, kerámiakészítés fűtőanyaga, földvárak egyéb épületek építőanyaga stb.) megfelelően jelentősen csökkentek az erdőterületek.

Az erdőterületek további csökkenése és a termőterületek intenzív növekedése nem sokkal időszámításunk kezdete után, a császárkorban tovább folytatódott. Ekkorra a térség egész évben szárazon lévő, áradásoktól mentes részei már jórészt használatban lehettek.

A lényegesen átalakult természeti környezet a népvándorlás korban tovább változott. A régészeti emlékek alapján ebben az időszakban a térségben élt avarok gazdasági berendezkedésében a pásztorkodás és legeltetés jelentősebb mértékű volt, mint a földművelés. A más földrajzi régiókban vizsgált archaeobotanikai minták mellett ezt tükrözik a régészeti lelőhelyek, hiszen az avar települések általános képe erőteljesen eltér egy szokványos mezőgazdasági termény tárolására szolgáló vermekkel szabdaltszarmata tanya vagy faluhelytől.

Az átalakult természeti táj változásai tovább folytatódtak az Árpád-korban és a középkor során, mikor is a mezőgazdasági termelés ismételten nagyobb szerepet kapott. A települések környékén a szántókat művelték, kisebb részen állatokat tartottak, ezáltal a mezőgazdaság tájformáló szerepe az egész térségre rányomta bélyegét.

A természetes környezet és az emberi tényezők kölcsönhatásai napjainkig folyamatban vannak, melyekhez a szűkebb vizsgálati térség kapcsán elegendő utalni például a modern kori növény- és erdőtelepítési szokásokra, melyek a térség valaha őshonos vízrajzát és növényképét mára teljes mértékben átformálták.

1.1.3 Őskor

Az emberiség múltjának leghosszabb periódusát felölelő időszak az őskor. Ez az időszak az első emberek megjelenésétől, a tudatos eszközhasználat kezdetétől a növénytermelő és állattenyésztő életformára történő áttéréseig egészen a magas színvonalú fémfeldolgozással és az ezzel kapcsolatos gazdasági fejlettséggel jellemezhető strukturált, komplex módon szervezett társadalmak felvirágzásáig tartott.

A több évezredes periódus több, rövidebb-hosszabb, főként az anyagi műveltség alapján elnevezett és behatárolható periódusokra tagolható. Beszélhetünk ős-, és újkőkorszakról, amikor az ősközösségi formák után az ember áttért a termelő gazdálkodásra. Ezt követően az önálló gazdálkodásra való áttérés, majd a technikai fejlődések sorával az emberiség megismerkedett a különféle fémek nyersanyagának beszerzésével, feldolgozásával és az így készült fémeszközök használatával. Ezek a rézkor, bronzkor és vaskor időszakának meghatározott periódusai a régészeti szakirodalomban.

Tompa környéke az Alföld jelentős részéhez hasonlóan nem túl gazdag az őskor korai fázisaira keltezhető lelőhelyekben.

A paleolitikum vagy más néven őskőkorszak idejéből egyáltalán nem ismertek lelőhelyek vagy leletek a település térségéből. Mindannak ellenére, hogy középső paleolit megtelepedésre utaló nyomok ismertek a mintegy 20 km-re található Madaras, Téglavető lelőhelyről. Ennek egyszerű magyarázata szintén azon a lelőhelyen tapasztalható adatokkal magyarázható, hiszen a keleti gravetti műveltség emlékei ott is a mintegy 7 méter vastag lösztakaró alatt kerültek elő anyagbányászás során.

Rétegredek tekintetében a Szeged-Öthalmon előkerült paleolitikus lelőhely esetében is hasonlóak voltak tapasztalhatóak, ugyanis itt is az utolsó eljegesedés során lerakódott vastag löszréteg helyezkedett el a lelőhely felett.

Átmeneti kőkor (Kr. e. 10000–6000), újkőkorszak (Kr. e. 6000–4500/4400) és rézkor (Kr. e. 4500/4400 – 2700/2500)

A paleolitikum után következő, mintegy 4000 évet átölelő periódus elnevezése az átmeneti kőkor (mezolitikum). Ez az utolsó jégkorszakot követő, felmelegedéssel járó időszak volt az a periódus, amikor a maihoz hasonló éghajlati és természeti környezet kialakult a Kárpát-medencében. Az átalakuló növény és állatvilág a korábbi időszakok emberét új kihívások elé állította. Az ezekhez történő igazodás a megváltozott anyagi műveltségben – a régészeti leletekben – nyomon követhető.

A Kárpát-medencében jelentősebb átmeneti kőkorra sorolható megtelepedés az Észak-Alföldről, főként a Jászságból ismert. Más területekről mindösszesen szórványos, bizonytalan eredetűnek vélhető emlékek ismertek e korszakból. Tompa város környékéről idáig nem ismert mezolitikus anyagot prezentáló lelőhely.

Az átmeneti kőkor időszaka után következő, egyik legjelentősebb régészeti periódus az újkőkorszak (neolitikum). Ez a mintegy 2500 év hosszúságú, a Kárpát-medence első földműves kultúráit jelentő népességek megtelepedésének szakasza, mely kora, középső és késői időszakokra tagolható. Ekkor vált általánossá a növénytermesztés és az állattartás, mely gazdasági fejlődések társadalmi átalakulásokat is magukkal hoztak. Főként a Balkán-félszigetről érkező, magas szinten szervezett közösségek jelentek meg, melyek társadalmi strukturáltsága például a régészeti lelőhelyeken feltárható települések szerkezetében és a temetkezésekben megfigyelhető rituális szokásokban tükröződnek.

Tompa határából a korszakra jellemző leletek jelenleg nem ismertek, legközelebb a Körös-ér természetes magaslatain a kelebiai határban lelhetőek fel e korból származó emlékek Kelebia, Rákóczi Csillaga MGTSz. II. lelőhelyen.

A késő újkőkor végét jelentő időszakban, több, mint 6000 évvel ez előtt történt gazdasági és társadalmi átalakulások során új periódus köszöntött be a Kárpát-medence egészében, melyet a réz általános használatának elterjedéséről rézkornak nevezett el a kutatás. Az ékszerként már a késő újkőkorban felbukkanó fémet nagy mennyiségben kezdték el használni a mindennapokban, eszközöket és fegyvereket készítve belőle. A mintegy 2000 év hosszúságú periódust, az egyes műveltségekre jellemző, régészeti leletanyagban ránk maradt emlékek alapján a kutatás – a neolitikumhoz hasonlóan – kora, középső és késői fázisra tagol.

A rézkorból Tompa városának határából nem tart nyilván lelőhelyet a szakirodalom és a nyilvántartás.

Bronzkor (Kr. e. 2700/2500 – 900/800)

A késő rézkor végét jelentő időszakban történt bonyolult gazdasági és társadalmi átalakulások során új periódus köszöntött be a Kárpát-medence egészében, melyet a réz és ón ötvözéséből keletkezett új fém, a bronz általános használatának elterjedéséről bronzkornak nevezett el a kutatás. A réznél erősebb ötvözött anyag használata általánosan elterjedt az egész Kárpát-medencében. A gazdasági fejlődésben az új fém használata és annak előállításához szükséges technikai ismeretek megszerzése mellett nagy szerep jutott többek között a Kelet-Európából közvetített, házasított ló megjelenésének.

A közel 1500–2000 év hosszúságú bronzkort, az egyes műveltségekre jellemző, régészeti leletanyagban ránk maradt emlékek alapján a kutatás – a neolitikumhoz és rézkorhoz hasonlóan – kora, középső és késői fázisra tagol.

Tompa határából jelenleg 4 lelőhelyről ismertek őskori leletek, melyek közül három lelőhely minden bizonnyal a bronzkorhoz sorolható (2. kép). Ezekről a lelőhelyekről előkerült kerámiaanyag zöme kisebb tanyákra vagy falvakra utal, nagy részük biztosan település volt. Egy lelőhelyről, Tompa, Kozla-tanyáról (nyilvántartási szám: 27521) ismert néhány hamvasztásos temetkezés, melyhez hasonló sírmezők viszonylag nagyobb számban kerültek elő a település K-i határában elhelyezkedő, közigazgatásilag Kelebiához vagy Kisszálláshoz tartozó lelőhelyek egész soráról (1.

kép). A szűkebb térségben megfigyelhető bronzkori lelőhelyhálózat alapján feltételezhető, hogy a közelben folyó egykori Körös-ér kiemelkedő jelentőségű telepítő tényezőként szolgálhatott ez időszakban.

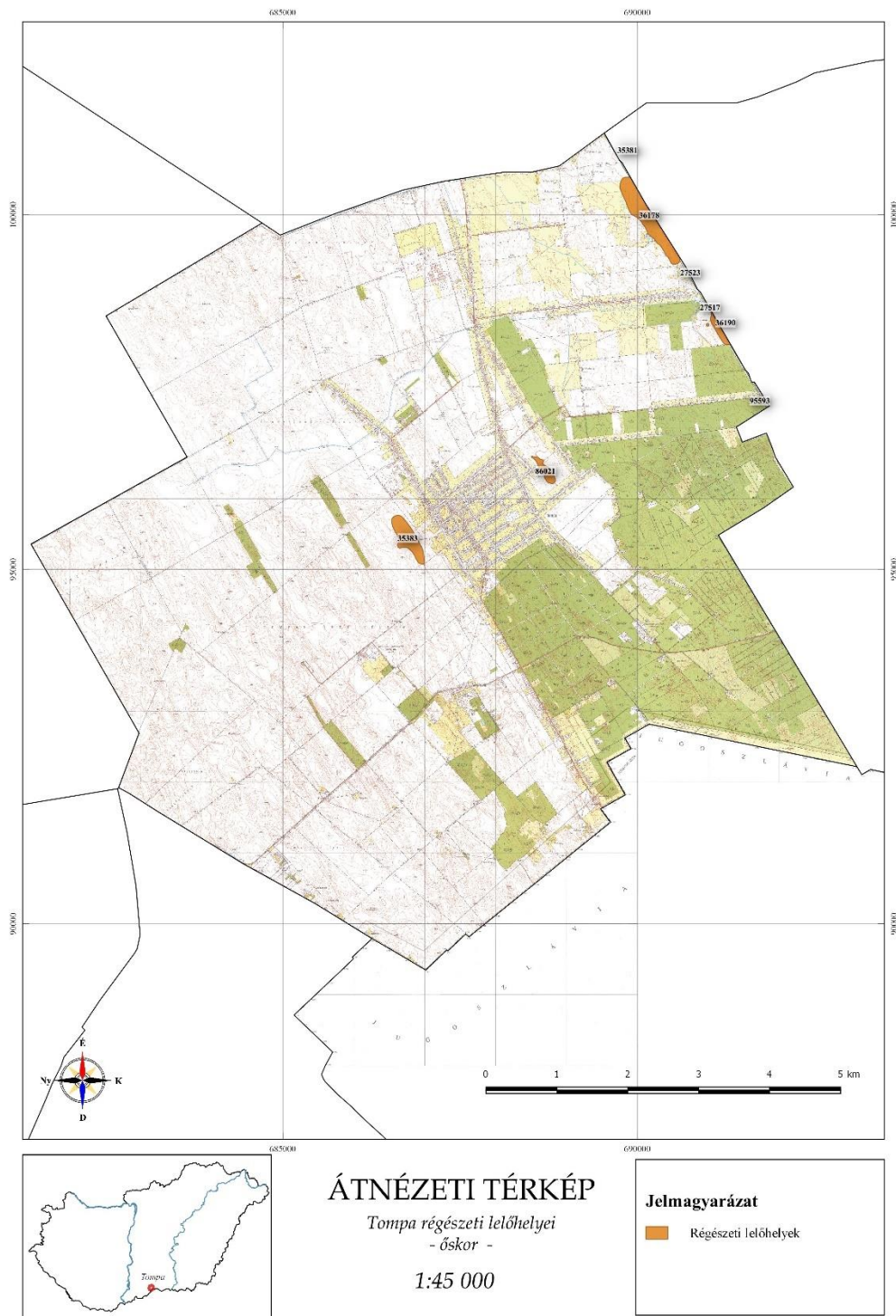
1. kép: A Kelebia, 101-es lelőhelyen (ma: Kelebia, Rákóczi Csillaga MGTSz. II: nyilvántartási szám: 36190) feltárt bronzkori temetőből származó urnák.

Vaskor (Kr. e. 900/800 – 0)

A késő bronzkor végén Kelet-Európából bevándorló népcsoportok jelentek meg az Alföld területén. Ezzel a vándorlási hullámmal ismételten technikai újítások érkeztek a Kárpát-medencébe, a több rétvű átalakulással kezdetét vette a vaskor. Az időszak a korábbi periódusokhoz hasonlóan, nevét onnan kapta, hogy egyre szélesebb kulturális körben hódított teret a vas felhasználása. A fém nyersanyagának beszerzése egyszerűbb volt, illetve a feldolgozott ércből készített termékek jóval időtállóbbaknak bizonyultak eszközként, mint a korábbi évezredekben használt elődeik. A régészeti kutatások az időszakot egy korai és egy késői fázisra tagolják, mindkét periódus jellegzetessége, hogy a Kárpát-medencében addig idegen eredetű népesség migrációjával vette kezdetét. A korai időszakban keletről, míg a késői szakaszban nyugatról meginduló népcsoportok jelentek meg az Alföldön.

Időrendileg vaskorra sorolható lelőhelyekben – az őskor többi periódusához hasonlóan – sem bővelkedik Tompa városának határa. A közhiteles lelőhely

nyilvántartás alapján jelenleg egyetlen lelőhelyről sem ismert a korszakhoz kapcsolható szkíta vagy kelta lelőhely, mindannak ellenére, hogy a környékről, mint például Kelebia, Rákóczi Csillaga MGTSZ II. (nyilvántartási szám: 36190) lelőhelyről ismert kelta megtelepedésre utaló nyom.

2. kép: Óskori régészeti lelőhelyek Tompa területén.

1.1.4 Római kor, császárcor

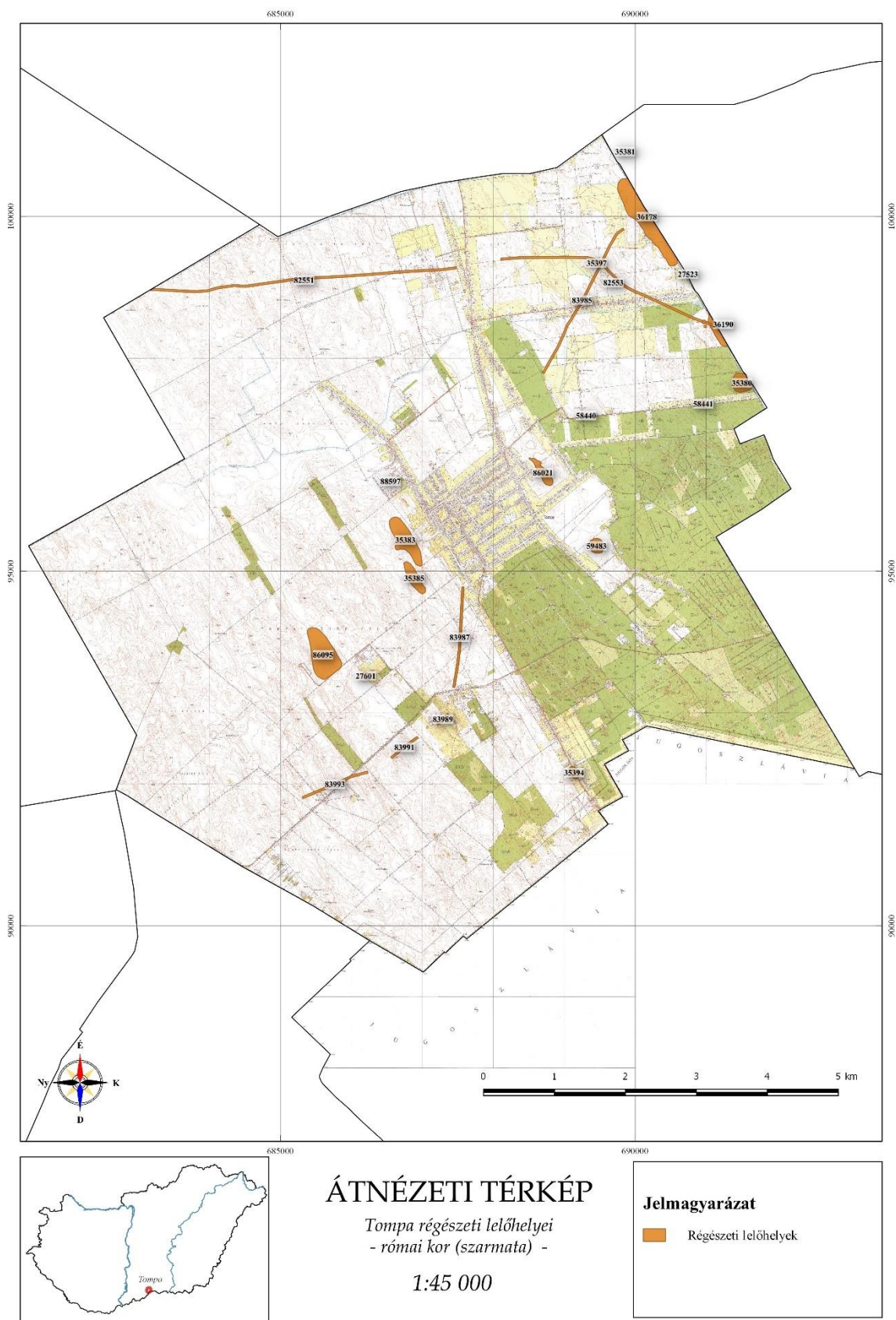
A vaskor végén az Alföldön élő kelta törzsek nyomai jelen ismereteink szerint a Kr. e. 2. századig mutathatóak ki. A Kr. e. 2. század és a Kr. u. 2. század közt eltelt több évszázadnyi időből régészeti emlékek viszonylag szórványosan ismertek, azok időrendi besorolása több bizonytalanságot hordoz magában.

Szarmaták (0 - 450/500)

Az Alföld ligetes sztyeppéit a Kr. u. 1. század során az iráni eredetű, Kelet-Európában nomád pásztorkodó életmódot folytató szarmaták törzsei kezdték benépesíteni és egészen a kora középkori népvándorlások megindulásának kezdetét jelölő hun korszakig (4. század utolsó harmada, 5. század első harmada) a térség meghatározó gazdasági, társadalmi és politikai tényezőivé váltak. Mindeközben a mindösszesen egy napi járóföldre fekvő Dunántúlon a Római Birodalom kezdte meg Pannonia provincia megszervezését és felvirágoztatását. Ez a közeli szomszédság a következő évszázadokra a szűkebb vizsgált térségre jelentős politikai és gazdasági tényezőként hatott.

A szarmata jazyg törzsek a Kárpát-medencében, így a mai Bácskában, azaz Tompa határában is, a Kelet-Európában jellemzően megszokott és gyakorolt nomadizálásukat a környezeti feltételek okán feladni kényszerültek, melynek következtében életmódjuk gyökeresen megváltozott. Ennek során fokozatosan letelepültek és megjelentek a földművelő tevékenységet jelző tanyáik, falvaik és a történeti forrásokból ismert alföldi „városaik”, azaz az állandó településeik.

A mai Tompa kül-, és belterületéről a római császárcor időszakából mintegy 14 lelőhelyről ismertek az emlékeik. (3. kép) Az ismert lelőhelyek számához képest magas lelőhelyszám a szarmata falvak nagy kiterjedésére is utal, ugyanis sok esetben az egymáshoz közel fekvő lelőhelyek ugyanazon településre utalnak. Egy részüket a 2–3. században lakták, többségüket pedig a szarmata kor későbbi szakaszában alapították. Ezzel a 400–500 éven keresztül folyamatos szarmata megtelepedés az Árpád-kori, középkori és újkori emberi jelenlét mellett a legintenzívebb időszakot és talán a legmagasabb populációt mutatja a térségben.

3. kép: Római kori (szarmata) régészeti lelőhelyek Tompa területén

Más területen végzett megfigyelések alapján elmondható, hogy főként a letelepült, fejlett és intenzív mezőgazdasági kultúrával rendelkező emlékeik fordulnak elő. Mindezek mellett a komplex gazdálkodásukhoz az állattartás mellett hozzátartoztak a háztartásokban vagy szervezettebb keretek között végzett kézműves tevékenységek (4. kép).

4. kép: Egyedi mintázatú besimított, figurális díszű korsó Szabadka, Mácskovics-téglagyáron előkerült leletegyüttesből.

A sűrű településhálózat okán temetők előfordulásával szükséges számolni bármiféle földmunkával járó változtatások esetében, hiszen temetkezési helyeik jelenleg – kettő kivételével (Rákóczi Csillaga MGTSz VI., nyilvántartási szám: 36245, Állami gazdaság, nyilvántartási szám: 88597) – még pontosan ismeretlenek, és rendszerint felszíni nyomok alapján sem azonosíthatóak. A temetők előkerülésének lehetőségét jól példázza az Állami gazdaságok lelőhely esete, ahol történetesen az ismert lelőhelyen kívül végzett, közműfeltetéshez kapcsolódó földmunkák alkalmával kerültek elő szarmata temetkezésekből származó embercsontok.

Sírjaikat sok esetben árokkal vették körül, és a temetkezéseik fölé legtöbb esetben halmokat emelhettek. Mára ezek jelentős része erodálódott és a felszínen szinte semmiféle nyoma nem látható valamikori meglétük. Az árokkal keretelt temetkezésekre csak a feltárásokon előkerülő árkok vagy a műszeres lelőhely-felderítések során kimutatható elváltozások utalhatnak. A sírokba halottaikat gazdagon felékszerezve, használati eszközökkel (kés, fegyver, edények stb.) felszerelve, a túlvilági élethez étel-ital melléklettel ellátva helyezték örök nyugalomra.

A római korhoz kapcsolódva szükséges szót ejteni a város határából ismert nyomvonalas jellegű régészeti lelőhelyekről. A térképészeti adatokból és távérzékeléses módszerekkel (légifotókról) azonosított lelőhelyek sok helyen napjainkban a felszínen már egyáltalán nem látható terepi adottságokkal vannak jelen. Az 1970-es években történt, Patay Pál nevéhez köthető azonosításuk alkalmával még terepbejáráson több helyen jól nyomon lehetett követni azok vonulatát, melyek mára – köszönhetően az intenzív talajművelésnek – teljesen eltűntek. Ezek a lelőhelyek az Alföldről régóta ismert hosszanti földsáncokként, illetve római út nyomvonalaként kerültek azonosításra, melyet hűen tükrözi elnevezésük (Ördögárok I–V., Katonaföldek, Római út, Körös-oldal, római út) (5. kép).

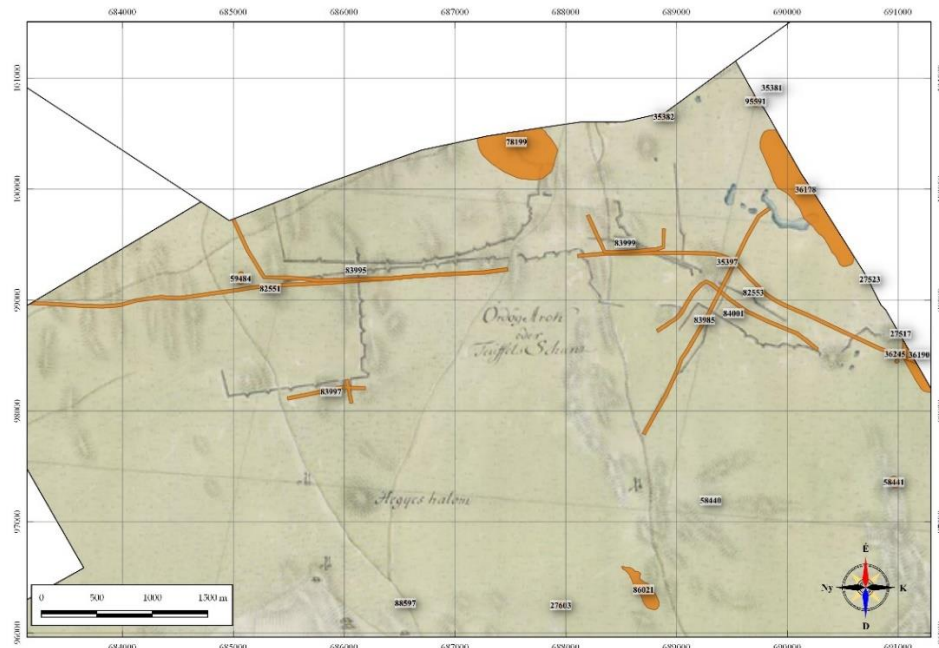
5. kép: Az I. katonai felmérés térképén szereplő, a mai Tompa határában látható földművek.

A jelenségek pontos funkciója és időrendi besorolása máig sem tisztázott kellően. Néhány jelenségcsoport minden bizonnyal út nyomvonalaként azonosítható (Körös-oldal, római út, Katonaföldek, Római út, Ördögárok I-V.) (6-7. kép). Ezt alátámasztják a szerkezeti felépítései, azaz, hogy viszonylag hosszú szakaszon egyenesen halad, valamint a több helyen elvégzett próbafeltárás eredményei egyaránt. A próbaszelvények tanúsága alapján egy vagy két viszonylag sekélyebb árok határolja a nyomvonalat. A sekély árokmélység nem képezhetett jelentősebb védelmi funkciót, sokkal inkább egy az út nyomvonalát végig kísérő szikkasztóárokként értelmezhetőek. A nemrégiben elvégzett legújabb árok-átvágások is ezt látszanak alátámasztani.

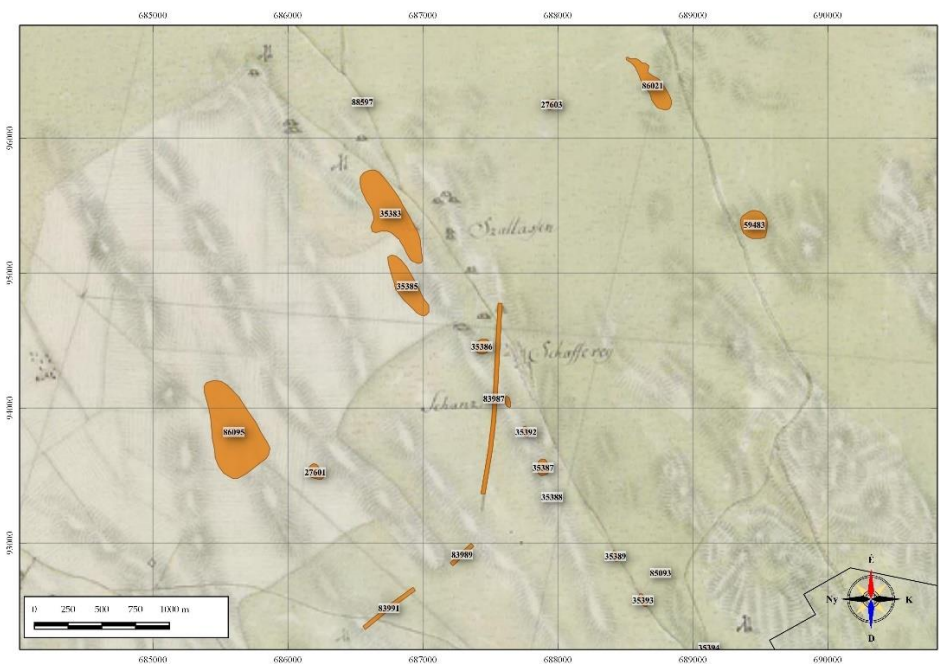
A római korban feltételezhetően létezett több olyan főbb útvonal, mely Pannonia és Dacia provinciákat a lehető legrövidebb elérési útvonallal kötötte össze a 2-3. század során. Az egyik ilyen lehetett, amely a Maros-völgyében haladva Partiscumot, azaz a mai Szeged térségét érintve haladt Lugio, azaz a mai Dunaszekcső irányába. Ezt a történeti adatokból ismert utat a kutatás a Bácskában található nyomvonalas létesítményekkel azonosította. Tompa határában a helyzet kissé speciális, mert itt kettő, útként azonosítható nyomvonal egymást keresztezi is. Az egyik Ny-K vonallal halad Tompán át Ny felé Mélykút irányába, ahol folytatása a Mélykút, Tinó-járás, Római út (nyilvántartási szám: 82585) lelőhely névvel tovább is halad. A másik pedig Tompa határában egy ÉK-DNy irányban húzódó nyomvonalként van jelen, mely egy erőteljes törés után Ny-i irányba folytatódik tovább. É-i szakasza pedig minden bizonnyal a Kisszállás, Ördögárok IV-III. lelőhelyeken követhető nyomon. Ez a nyomvonal semmi esetre sem egy Lugio-Partiscum közötti szakasznak feleltethető meg, mely alapján pontos funkciója és keletkezése is bizonytalan lábakon nyugszik.

Az I. katonai felmérés térképén látható, a mai város külterületének É-i részére lokalizálható földművek elhelyezkedésük és morfológiai felépítésük alapján minden bizonnyal nem csak valamilyen úthoz kapcsolódtak, hanem valamilyen területi egységek körülhatárolására vagy védelmére szolgálhattak (7. kép). Tagolt, szögletes vonalú vezetései valószínűleg a jelenleg nyilvántartott Katonaföldek, sánc I., Katonaföldek, sánc II. Zsidóföldek, sánc III., Körösoldal, sánc IV. lelőhelyekkel azonosítható (nyilvántartási szám: 83995, 83997, 83999, 84001). Az, hogy pontosan kik

és miért építették az jelenleg vitatható. Földrajzilag kapcsolódnak a vélhetőleg római kori Lugio-Partiscum közötti római út nyomvonalához, de hasonló jellegű árokrendszerek a népvándorlás korából vagy a vizsályokban gazdag török korból egyaránt ismertek.

6. kép: A település északi határában található nyomvonalas lelőhelyek.

7. kép: A település déli határában található nyomvonalas lelőhelyek.

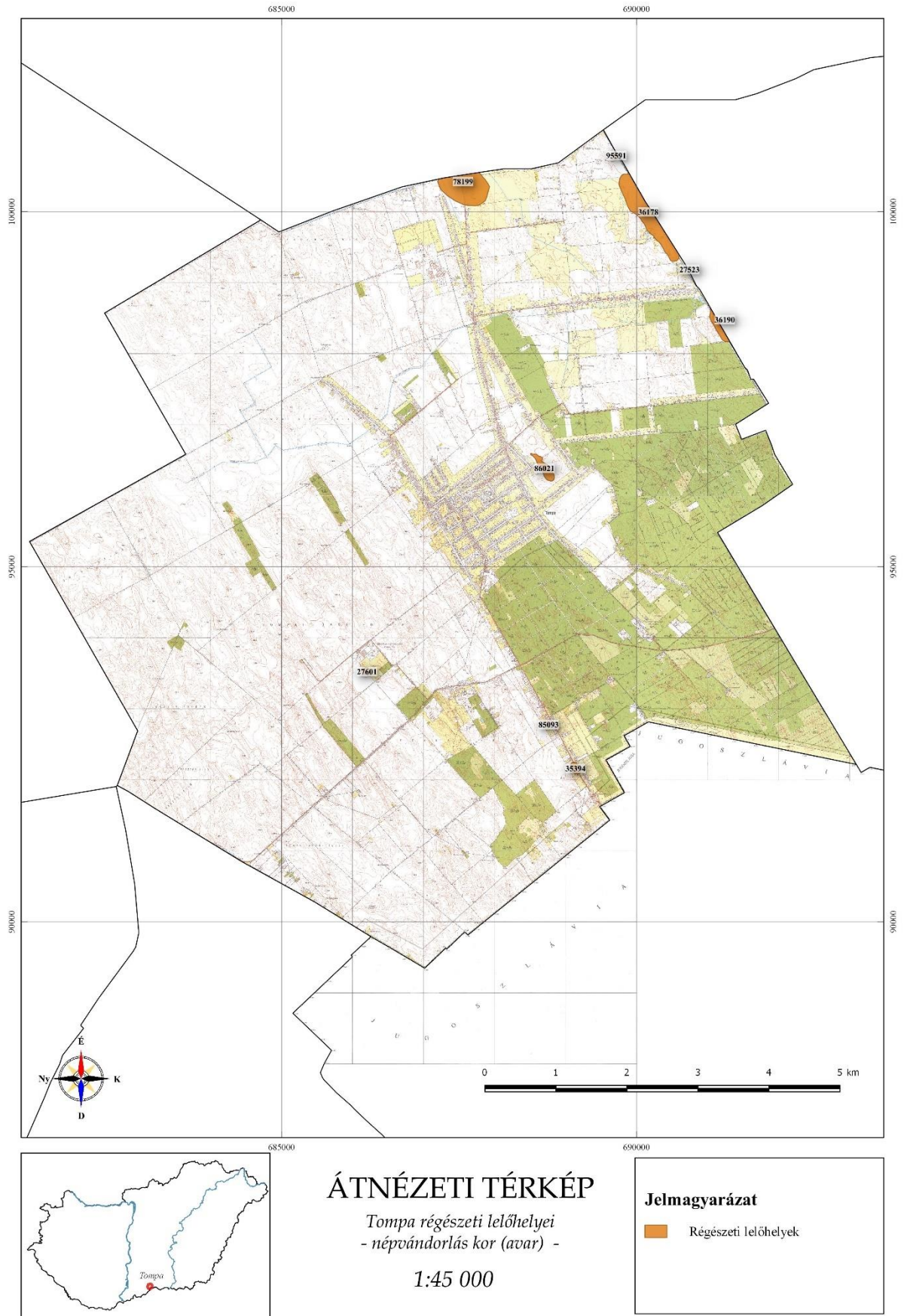
1.1.5 Népvándorlás kor: hunok, germánok, avarok (450/500 – 800/900)

A viszályoktól közel sem mentes, római-szarmata kapcsolatokról szóló alföldi császárkori időszaknak egy, a 4. században megjelenő jelentős politikai tényezőt képező államalakulat, a Hun Birodalom vetett véget. A Kelet-Európában a hunok megerősödésével és terjeszkedésével kapcsolatosan megindult folyamatok a Kárpát-medencére is hatást gyakoroltak. Megkezdődött a történeti korokból adatolt, egész Európára jelentős változásokat hozó népvándorlások időszakának fejezete.

A kora népvándorlás korában a Kárpát-medencébe, így az Alföldre is jelentős mennyiségű germán eredetű, főként gepida lakosság érkezett, akik Attila halála után, a hun birodalom részekre szakadását követően helyben maradtak. A régészeti lelőhelyek tanúságai alapján a Közép-Tisza-vidék és Körös-torkolat mellett a Maros-torkolat és tágabb környezetei is királyságuk központi részéhez tartozott. Tompa területe ezektől kissé távolabb esik, melyet a germán jellegű lelőhelyek hiánya is jól példáz.

A népvándorlás kor későbbi időszakában az 567-ben lejátsszódó gepid-langobárd háború után a nagyállattartással és földműveléssel foglalkozó, Kelet-Európából érkezett nomád avar népesség telepedett meg a Duna-Tisza-közén. A több mint három évszázadot átívelő avar periódust a régészeti kutatások jelenleg három – kora, közép és késő – időszakra tagolják. Mindhárom időszak bekövetkeztének esetében vagy újabban beérkező csoportok megjelenése vagy belső átalakulási folyamatok játszottak szerepet.

Tompa határából jelenleg 7 népvándorlás kori avar lelőhely ismert, melyek közül 5 esetben településre és három esetben temetőre utaló emlékeke kerültek elő (8. kép). Az ismert települések mérete és száma további régészeti kutatások alkalmával minden bizonnyal jelentős mértékben gyarapodna. A település határában légifotóról azonosítható árokrendszerek megalkotásában minden bizonnyal jelentős szerepet játszhattak.

8. kép: Népvándorlás kori régészeti lelőhelyek Tompa területén.

1.1.6 Honfoglalás-, Árpád-, középkor és újkor

Honfoglalás kor (800/1000)

A Duna–Tisza-közén élő késő avar közösségek életét a történeti forrásokból ismert 9. századi Balkán-félszigetről induló bolgár támadások valószínűleg megviselték, de a korábbi vélekedésekkel ellentétben a legújabb régészeti kutatások eredményeként semmi esetre sem változtatták lakatlan sivataggá. A 9. század második felében, a 880-as 890-es években megjelenő magyarság a korábbi avar közösségeket itt találhatta. Együttélésük feltételezhető emlékei tükröződnek például egy Felgyő határában feltárt Árpád-kori temetőben, ahol az antropológiai vizsgálatok adatai alapján az I. László és András érmekkel eltemetett elhunytak embertani képe a korábban a környéken élt avarság vonásaival mutatnak nagy hasonlatosságot.

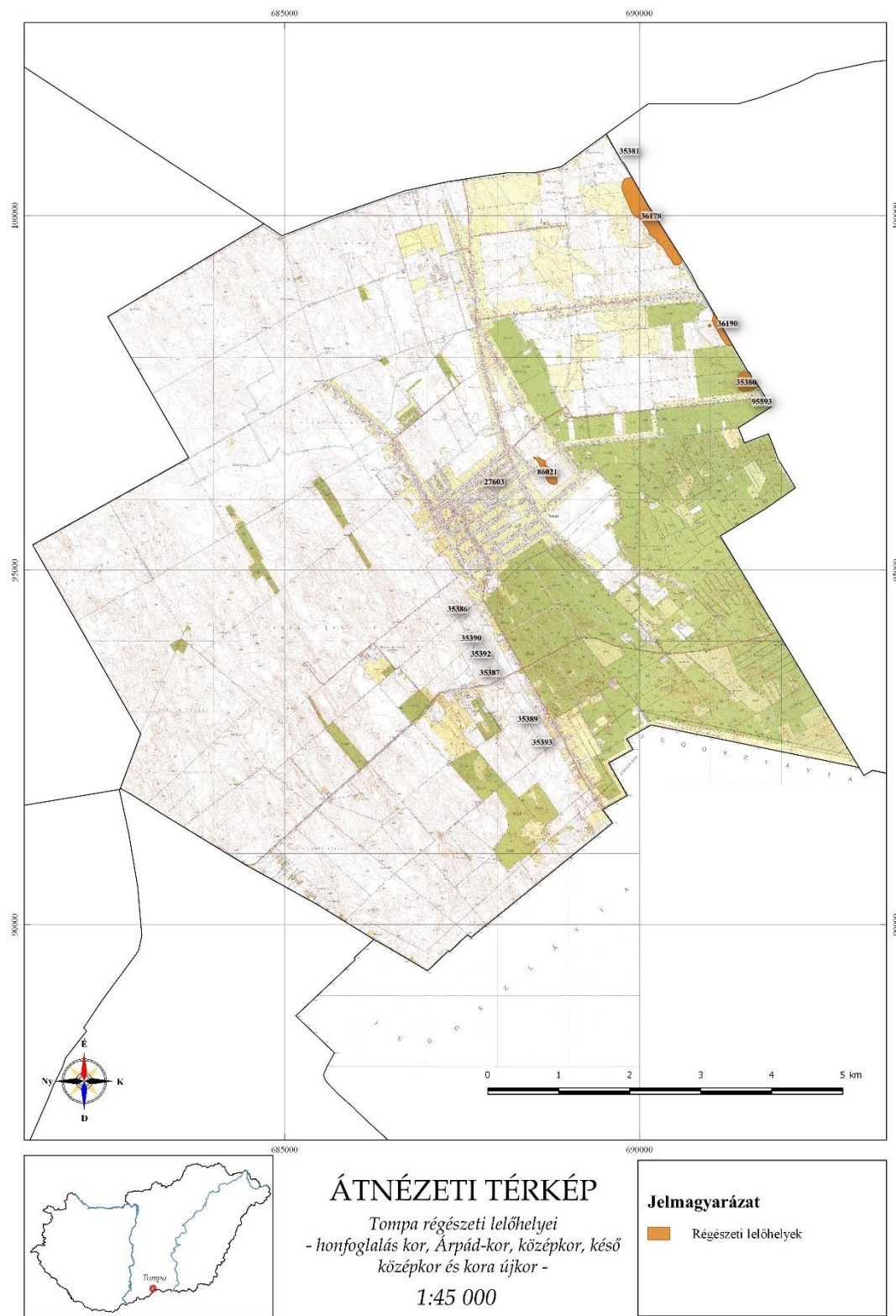
Tompa határából mindösszesen néhány honfoglaló megtelepedésre utaló kerámialelet őriz a bajai Türr István Múzeum gyűjteménye Tompa, Újföldek 102. őrház (nyilvántartási szám: 35380) lelőhelyről. A honfoglalás kori megtelepedést a Körös-ér vízrendszeréhez kapcsolódó Kelebia-Négyes járás nevezetű lelőhelyen előkerült előkelő honfoglaló női temetkezés szintén jól példázza.

Árpád-kor (1000 - 1301)

A történelemkönyvekből jól ismert, honfoglalás és kalandozások utáni időszakot az I. István nevével fémjelzett államalapítás követte. A Magyar Királyság megalapításával kezdetét vette az első királyi dinasztia, az Árpád-ház uralkodása. Az időszak kutatásával kapcsolatosan már nem kizárólag csak a régészeti lelőhelyekre és leletekre lehet támaszkodni, hanem a fennmaradt írott források adataira is. A régészeti szakirodalom az ez időhöz köthető emlékanyagot Árpád-korinak nevezi.

Az Árpád-kori lelőhelyeken végzett feltárások során általánosan jellemző jelenségek (földbemélyített épületek, műhelyek, sütőkemencék, terménytároló vermek, árokrendszerek) kerülnek feltárásra. Ezekből és az előkerült leletanyagból

viszonylag jól lehet következtetni a korabeli időkben itt élt népesség hétköznapijaira, életmódjára.

9. kép: Honfoglalás, Árpád-kori középkori és kora újkori régészeti lelőhelyek Tompa területén.

Az Árpád-korból viszonylag kevés írásos forrás maradt fenn a térség településeivel és lakosságával kapcsolatosan.

A kora középkori Magyarország, így a Duna–Tisza-közének fejlődésében egy a 13. század derekán bekövetkezett komoly krízis vetett véget. Az 1241–1242 során lezajlott mongol támadás a térségben igen jelentős károkat okozott, a települések nagy része elnéptelenedett, az itt élő lakosság elpusztult vagy elmenekült. Ezt számos feltárt régészeti jelenség (elrejtett kincsleletek, leégett épületek stb.) példázza.

A mai település környezetéből 4 lelőhelyről ismerünk Árpád-kori településnyomokat (9. kép). Ezek száma az Alföldi átlagos viszonyokat tekintve jóval magasabb lehetett, jelenlegi ismeretlenségüket a település határának kutatási hiányosságaival tudhatjuk be, hiszen a közelből például a kelebiai és kisszállási határból több templomos hely is adatolt (pl.: Kelebia, Olajgyűjtő állomás II., Kisszállás, Vitézföldek, 55. út Dél).

Késő középkor, újkor (1301 - 1711)

A tatárjárást követően az ország újjáépült és a korábban elhagyott települések helyén újak létesültek. Valószínűleg nem történt ez máshogy a mai Tompa környezetében sem.

A település határából 7 lelőhely területéről ismertek középkori emlékek, melyek közül 6 település és egy temetőként azonosítható (9. kép). Ezek az írásos forrásokban nem azonosíthatóak, és templommal sem rendelkeztek mai ismereteink alapján.

A mai Tompa és környezete kora újkori története szorosan összefügg Szeged és a közelben lévő Szabadka történetével. Ismert, hogy Szabadka 1541-ben, Szeged pedig 1543-ban került török kézre, és a 12–15. században létesült falvak ekkor még fennállottak. A településhálózat fejlődésében nagyobb törést a török időszak és főként az 1593 és 1606 között lezajló 15 éves háború jelenthetett. A térség 1686-ban szabadult föl a török hódoltság alól, újratelepülése és benépesedése ez után fokozatosan ment végbe.

1.2. A település régészeti örökségének felmérése

A kulturális örökség régészeti javai egyszeri és megismételhetetlen elemeket jelentenek, melyek általános védelem alatt állnak a jelenkor és a jövő számára. Csak az a régészeti lelőhely védhető meg az utókornak, amelyet ismerünk. Ennek értelmében a települések bel-, és külterületén található régészeti emlékek felmérése és folyamatos kontrollálása rendkívül fontos feladatot jelent.

Tompa régészeti lelőhelyeiről, leleteiről a 20. század közepétől kezdődően rendelkezünk adatokkal. Ezek főleg telektulajdonosok által, földjeiken előkerült és a múzeumnak ajándékozott leletek, amelyek bekerültek a múzeumi leltárkönyvbe. Több alkalommal sor került kisebb nagyobb leletmentő vagy hitelesítő feltárássra az 1950-es és 1960-as években. Az 1970-es években az alföldi hosszanti sáncok kutatásához kapcsolódóan Patay Pál több alkalommal végzett terepbejárásokat és hitelesítő feltárássokat a légifotókról azonosított nyomvonalas lelőhelyeken.

Mindezek mellett a 2000-es évektől kezdődően a megfelelő örökségvédelmi törvény hatására folyamatosan tapasztalható kisebb-nagyobb megelőző jellegű (terepbejárás, régészeti megfigyelés, megelőző feltárás) régészeti munkálatok elvégzése a település térségéből. Ilyen többek között például a várost elkerülő út létesítéséhez és annak szélesítéséhez kapcsolódó régészeti munkálatok vagy például a Budapest–Belgrád vasútvonal fejlesztéséhez kapcsolódó feltárási tevékenységek.

Az értékfelmérő és megőrző vizsgálatok – ugyan alkalmilag – de azóta is folyamatban vannak, melyek során minden egyes terepi munkánál újabb és újabb ismeretekkel bővül a régészeti emlékekről és egyben a település történetéve kapcsolatosan alkotott kép.

Az adattári gyűjtésen alapuló értékvizsgálatok alapján elmondható, hogy Tompa város kül-, és belterületén 40 ismert, nyilvántartott lelőhely található, melyek általános védelem alatt állnak (10. kép).

A nyilvántartott örökségi elemek jelentős része felszíni lelet-előfordulás alapján azonosított településnyomhoz tartozik, de több lelőhelyről származik temetőre utaló emlék. Az előforduló lakóhelyek és a vélhető lakosság szám alapján a temetkezések

száma jóval nagyobb lehet, váratlan előkerülésükkel szükséges számolni bármilyen földmunkával járó változtatás esetében.

Továbbá, az azonosított lelőhelyek alacsony száma és a település határában jelenleg látható nagyobb, lelőhely-mentes területek alapján elmondható, hogy terepi értékfelmérésen alapuló vizsgálatok során többszörösére bővíthet a jelenleg ismert örökségi elemek száma.

A modern módszerekkel történő lelőhelyfelmérések és az elmúlt évtizedek ásatásai igazolták, hogy a felszíni nyomok alapján viszonylag kisméretűnek bizonyuló lelőhelyek esetében jelentős méretváltozásokkal lehet számolni. Ez a területek igénybevételekor, földmunkával járó változtatások végrehajtása során jelentős örökségvédelmi kockázatot jelent, melyet már a tervezés fázisában érdemes figyelembe venni.

Módszeres, több éven keresztül, a vegetáció miatt lehetőleg több évszakon átívelően elvégzett roncsolásmentes vizsgálatokkal jelentős mértékben gyarapítható a község ismert, megfelelően felmért lelőhelyeinek száma.

1.3 A település régészeti lelőhelyeinek értékleltára

A tanulmány **1. Mellékletében** megtalálhatóak a település területéről ismert, nyilvántartott régészeti lelőhelyek főbb adatai.

Az egyes lelőhelyek azonosításának érdekében ajánlott a közhiteles lelőhely-nyilvántartásban szereplő *nyilvántartási szám* (azonosító szám, KÖH szám) és *Lelőhelynév* használata. Ezzel elkerülhető a többféle sorszámozással és névváltozattal ellátott lelőhelyek keveredésének lehetősége. Az egyes szócikkekben külön feltüntetésre került a *Lelőhelyek közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma, lelőhely névváltozata* melyek a Szakhatósági véleményekben és eljárások során gyakran használatra kerülnek.

A lelőhelyek térbeli azonosításának érdekében feltüntetésre került egy rövid földrajzi leírás (*Lelőhely elhelyezkedése*).

A rövid földrajzi leírás mellett a lelőhelyek pontos elhelyezkedésének és térbeli kiterjedésének azonosítása érdekében szükséges az aktuális **közhiteles lelőhely-nyilvántartás** adatainak használata (Korábban Kulturális Örökségvédelmi Hivatal,

Lechner Lajos Tudásközpont valamint a Forster Gyula Nemezeti Örökségvédelmi és Vagyongazdálkodási Központ gondozásában, majd 2017. január 1-től a Miniszterelnökség felügyelete alá került, jelenleg a Lechner Nonprofit Kft. a Miniszterelnökség Építészeti, Építésügyi és Örökségvédelmi Helyettes Államtitkársága megbízásából üzemelteti), mely a folyamatos régészeti kutatások alkalmával **állandó jelleggel bővíthet, változhat**. Bármiféle földmunkával járó változtatás tervezése esetében erősen ajánlott az **aktualizált adatbázis használata**.

A lelőhelylistában szereplő szócikkek röviden tartalmazzák a lelőhelyekre vonatkozó szakmai ismeretanyagot (*Lelőhely jellege; A lelőhelyen végzett tevékenység és ideje*). Ennek **bővülése** szintén **várható** az egyes örökségi elemekhez kapcsolódó további kutatások, munkálatok során.

A lelőhely szakmai adatai mellett a szócikkekben szerepelnek azon ingatlanok **helyrajzi számai**, amelyek érintik a régészeti lelőhely jelenleg ismert kiterjedését. Ennek jelentősége az egyes területekre tervezett **építési engedély** köteles változtatások **engedélyezési folyamatai** során jelentkezők. Az engedélyeztetési eljárások során többek között ezen azonosítók alapján kerül bevonásra **Szakhatóságként** a Bács-Kiskun Vármegyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály, ahol a jogszabályi előírásoknak megfelelő további örökségvédelmi feladat ellátások kerülnek előírásra.

Egyes lelőhelyek esetében a szócikkek végén a *Megjegyzés* rovatban feltüntetésre kerültek olyan szakmai jellegű információk, melyek a jelenlegi állapotát ismertetik, és az azzal kapcsolatos – lehetőség szerinti – további feladatellátási ajánlatokat fogalmazzák meg.

10. kép: Régészeti lelőhelyek Tompa területén.

2. A rendezés során tervezett változások hatáselemzése

Az adattári és térképészeti vizsgálatok alapján a település bel-, és külterületén 40 ismert régészeti lelőhely található. Ezek az emberiség és azzal együtt hazánk múltjának és jelenének pótolhatatlan, egyedi és meg nem újítható forrásai, a nemzeti és az egyetemes kultúra elválaszthatatlan összetevői. A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény erejénél fogva a régészeti lelőhelyek általános védelem alatt állnak (Kötv. 11. § (2)). Ezen védetség okán a földmunkával járó beavatkozásokkal, fejlesztésekkel, beruházásokkal, a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket jogszabályban meghatározott esetekben és módon el kell kerülni (Kötv. 19. § (1)). Amennyiben erre lehetőség nincsen, abban az esetben a régészeti örökség elemei eredeti helyzetükből csak régészeti feltárás keretében mozdíthatók el (Kötv. 19. § (2)). Ennek részleteit jelenleg a 68/2018. (IV.9.) Kormányrendelet szabályozza. A

régészeti feltárások elvégzése minden esetben többlet idő és költség ráfordítással jár, mely a Beruházót terheli. Ezen szempontokat az egyes beruházások kapcsán már a terület kiválasztás és a tervezés fázisában szükséges figyelembe venni.

A településrendezési terv kidolgozása során sor kerül a szerkezeti tervet érintő és a szerkezeti tervet nem érintő változtatások alkalmazására.

1. Tompa Város jelenlegi településrendezési eszközei 2011-ben készültek, az eltelt 12 év alatt az építésügyi jogkörnyezet jelentősen átalakult. A 2021. évi jogalkotás során az országos követelmények tekintetében teljesen új időszak vette kezdetét. Az összevontan „Településtervezési terv” néven bevezetett tervtípus két részből áll. A Fejlesztési terv ötvözi a korábbi településfejlesztési koncepciót és stratégiát a településszerkezeti tervvel. A Rendezési terv a Helyi Építési Szabályzatot és mellékleteit foglalja magában, ezen belül térinformatikai alapú tervi munkarészé lépett elő a legfontosabb melléklet, a szabályozási terv. A részletes tervezési követelményeket a településtervek tartalmáról, elkészítésének és elfogadásának rendjéről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről szóló 419/2021. (VII. 15.) Korm. rendelet (a továbbiakban: R.), valamint az R. 2. § 23. pontja, 4. § (4) bekezdés b) pontja, 18. § (2) bekezdése és 58. § (1) bekezdése alapján a Miniszterelnökség által közzétett, *Településtervezési Szabályzat* című tervezési segédlet (továbbiakban: TSZ) tartalmazza.

A rendezési tervben végzett változtatások ilyen formán örökségvédelmi kockázattal nem járnak.

2. Tompa Város Településfejlesztési koncepciója utoljára 2010-ben frissült. Az újonnan készülő Fejlesztési terv tartalmi követelményei eltérnek az akkori elvárásoktól, és az elmúlt 12 évben átalakultak a városfejlesztés feltételei is. Előtérbe került a fenntarthatóság elve. Időközben a fejlesztések forrásoldalát érintő új dokumentumok születtek (Magyarország 2021-2027 közötti uniós fejlesztési terve, Operatív Programok, Magyarország Helyreállítási és Ellenállóképességi Terve, Bács-Kiskun Megye fejlesztési koncepciója és stratégiája), melyekkel érdemes összehangolni a helyi elképzeléseket.

A rendezési tervben végzett ilyen jellegű változtatások örökségvédelmi kockázattal nem járnak.

3. A területfelhasználási kategóriák az TSZ. szerint változnak. Az egyes területfelhasználási kategóriák *országos szabályait az országos településrendezési és építési követelményekről szóló 253/1997. (XII.20.) Korm. rendelet* (továbbiakban: OTÉK) tartalmazza, melynek majd az új Helyi Építési Szabályzat (HÉSZ) jóváhagyásakor aktuális időállapota lesz érvényben Tompán.

A rendezési tervben végzett ilyen jellegű változtatások örökségvédelmi kockázattal nem járnak.

4. Az Országos Erdőállomány Adattár szerinti meglévő erdőket, továbbá a földhivatali nyilvántartásban erdőműveléssel szereplő területeket az új terv a megfelelő alaprendeltetés szerinti erdőterületben szerepelteti

Ezen változtatások örökségvédelmi kockázattal nem járnak. Újabb erdőtelepítések esetén a talaj előkészítés során újabb, eddig nem ismert lelőhelyek előfordulásával mindig kell számolni. Ezt mi sem példáz jobban, hogy Tompa határából több jelenleg nyilvántartott lelőhely ilyen műveletek során került elő.

5. Mt jelű tájgazdálkodási mezőgazdasági terület kijelölés: a természet sokszínűségének megőrzése érdekében a gazdag élőhelyet biztosító gyepek külön mezőgazdasági kategóriaként szerepelnek a Fejlesztési tervben, összesen 489,3 hektáron.

Ezen változtatások örökségvédelmi kockázattal nem járnak. A gyepes élőhelyek megtartása örökségvédelmi szempontból kifejezetten ajánlott és javasolt. Ugyanis számos, a település határában található ilyen terület évszázadok óta érintetlen és legelőként hasznosított. A modern korok nagyüzemi gépesített talajművelései nem érintették, melynek eredményeként az ott megtalálható és feltételezhetően évszázadokkal ez előtt létesített földművek (főként árokrendszerek, házhelyek) nyomai távérzékeléses módszerekkel még napjainkban is rendkívül jó módon

kivehetőek. Országos viszonylatban is kevés ilyen alföldi terület maradt meg, így ezek megőrzése kifejezetten fontos örökségvédelmi szempontnak tekinthető.

6. Az országos településrendezési és építési követelményekről szóló 253/1997.(XII.20.) Korm. rendelet (továbbiakban: OTÉK) szerinti Tk jelű természetközeli területbe az igazgatási terület „mocsár” és „nádas” földrészelei tartoznak, összesített területük csekély, 1,78 hektár.

Ezen változtatások örökségvédelmi kockázattal nem járnak.

7. A V jelű vízgazdálkodási területbe az OTÉK szerint a város tavainak és közcélú nyílt csatornáinak medre, valamint parti sávja tartozik, azonban a partvonalat az állami térkép nem tünteti fel, ezért a csatornák esetében a nyomvonalat jelöli a terv. A parti sáv méretéről országos előírás rendelkezik, a kizárólagos állami tulajdonú vízfolyások, tavak, tározók mentén 6 méter, egyéb vizek és közcélú létesítmények esetében 3 méter.

Ezen változtatások örökségvédelmi kockázattal nem járnak.

8. Tompa természetvédelmi értékeit a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság (KNPI) 2023. évi adatai és a Településtervhez készült „Táj- és természetvédelmi vizsgálat” alapján tüntetik fel a tervlapok.

A település közigazgatási területén egyedi jogszabállyal védetté nyilvánított országos jelentőségű védett természeti terület nem található. A legközelebbi védett természeti terület a többek között Kelebia Község közigazgatási területét is érintő Körös-éri Tájvédelmi Körzet.

Ex lege védett kunhalom és földvár nem található a település közigazgatási területén. A település határának közelében két kunhalmot tartanak nyilván: Mélykúthoz tartozik a Pásztor-dűlői-halom és Kisszálláshoz tartozik a Tönteli-tanyai-halom. Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X.8.) Korm. rendelet alapján meghatározott Natura 2000 területek nem érintik a település közigazgatási területét.

Ezen változtatások örökségvédelmi kockázattal nem járnak.

9. Az örökségvédelmi adatok az E-TÉR-ből kapott 2023. évi adatszolgáltatás szerint szerepelnek a szabályzási tervlapokon. Ezek között a régészeti lelőhelyek és a műemlékek is megtalálhatóak.

10. Bács-Kiskun Vármegye 2020. júliusban elfogadott területrendezési terve szerint Tompán belvízjárta terület az ÉK-i igazgatási határ mentén húzódó alacsony terepvonulaton jelentkezik. A szabályozási tervlap jelöli a területfoltokat. A helyi tapasztalatok alátámasztják a kijelölést: a 40-50 évvel ezelőtti csapadékosabb időszakban ezen a határrészen több nyílt vízfelületre is emlékeznek az idősebb lakosok. Ma már csak az igazgatási határ Kelebia felőli oldalán található tavak a Körös-éri-főcsatorna mentén.

Az ezzel kapcsolatos változtatások örökségvédelmi kockázatokkal nem járnak.

11. A Fejlesztési tervlap a különböző típusú fejlesztési területeket, a stratégiai tervezésből átvett akcióterületi lehatárolásokat tartalmazza, időbeni ütemezésüket is megkülönböztetve, szemben a jelenleg hatályos településszerkezeti tervvel, amely csak a területfelhasználási módokat és infrastruktúrákat jeleníti meg. Tompán az igazgatási területen szétszórta található számos beavatkozási helyszín, hiszen a táj mozaikosságához és a fejlesztési szándékok széles skálájához.

Az ezzel kapcsolatos változtatások örökségvédelmi kockázatokkal nem járnak.

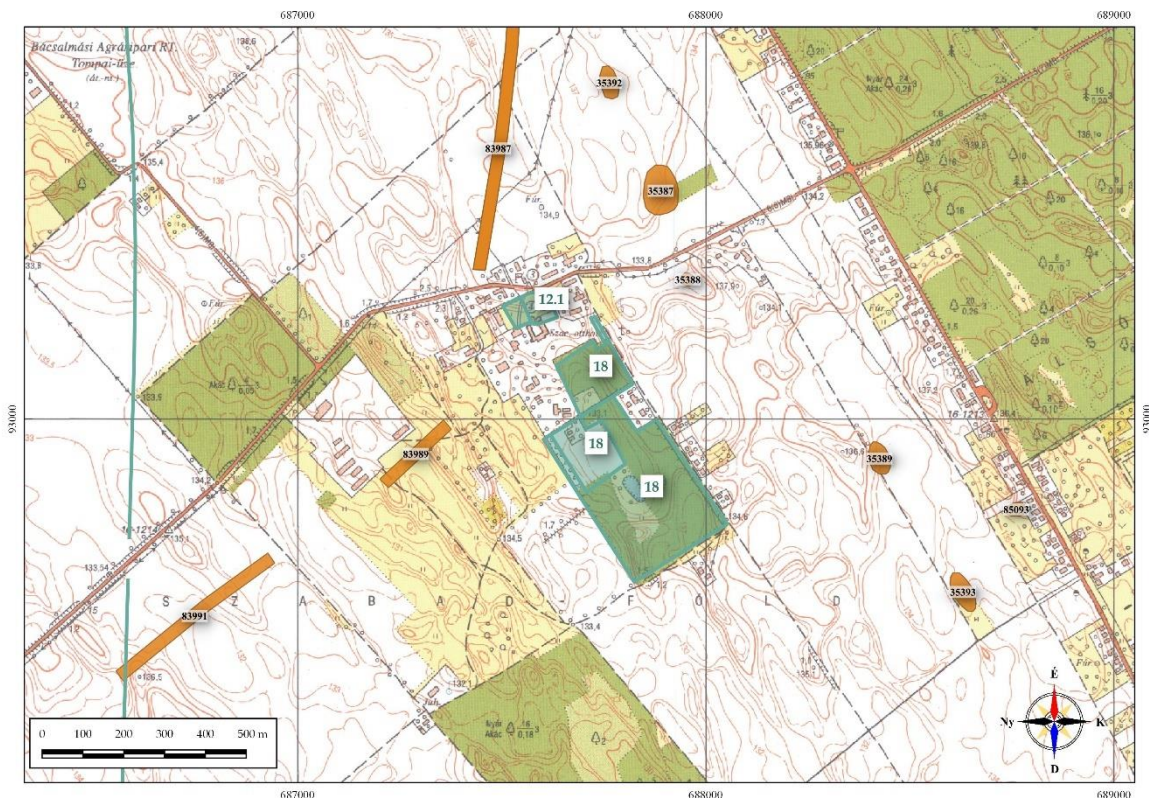
12. Új beépítésre szánt területek kijelölése meglévő létesítmények fejlesztése céljából

12.1. Az egykori bárói birtokon, külterületi telken létesült Szent Anna templom műemlék, amelynek 0290/16 helyrajzi számú telke (0,47 hektár) jelenleg Má mezőgazdasági övezetbe van besorolva. Az új tervben Vi jelű intézményi vegyes építési övezet kategóriába kerül. (Az épület a telek DNy-i sarkában áll, összeépítve a Redl kastéllyal.) Törvényi előírások miatt Zkp jelű zöldterület – közpark kategóriába kerül a 0290/15 helyrajzi számú telekből 0,29 hektár (jelenleg Má mezőgazdasági terület).

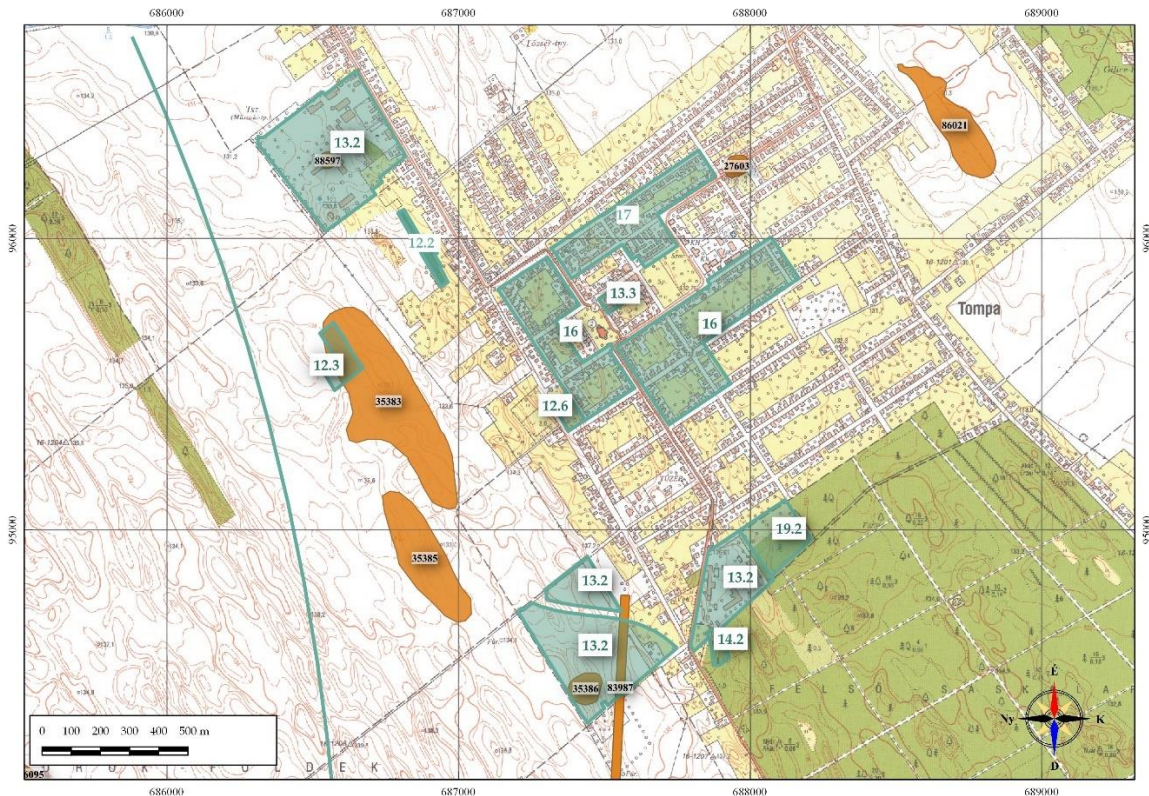
A változtatással érintett területen nyilvántartott régészeti lelőhely nem található. A jelenlegi használat miatt (parkosított, beépített felületek) felszíni vizsgálatok elvégzése nem lehetséges. A változtatással érintett területtől Ny-ra húzódik az Ördögárok-nak (Ördögárok II., Ördögárok III., nyilvántartási szám: 83987, 83989 közötti árokszakas) nevezett földmű távérzékeléses módszerekkel nem azonosítható szakasza (11. kép).

12.2. Belterületen ÉNy-i részén, az Attila utcai lakótelkek tényleges területhasználat szerinti kiegészítése érdekében Lke jelű kertes lakóövezetbe kerül át az 1503/18 Hrsz.-ú telek (0,61 hektár), amelynek jelenlegi besorolása Mk jelű kertes mezőgazdasági terület.

A változtatással érintett területen nyilvántartott régészeti lelőhely nem található. A jelenlegi használat miatt (beépített, növényzettel fedett felületek) felszíni vizsgálatok elvégzése nem lehetséges (12. kép).

11. kép: Változtatással érintett területek a település déli részén.

12. kép: Változtatással érintett területek a település belterületén és nyugati határában.

12.3. Az 53-as számú főút várost elkerülő szakasza mentén üzemelő ÖMV üzemanyag-töltő állomás (Hrsz.: 0356/46) jelenleg Má mezőgazdasági területként szerepel a szerkezeti tervben. A tulajdonos kérelmére kamionos pihenő céljára Gksz jelű kereskedelmi szolgáltató építési övezet jön létre a töltőállomás telkén és bővítési területén (Hrsz.: 0356/36,38,40,41,48 ÉK-i részei), összesen 1,32 hektáron. Az új beépítésre szánt terület kijelöléshez kapcsolódó 5 % védelmi erdőterületi előírás a 0446/8 Hrsz.-ú terület Ev övezeti átsorolásával teljesül. (Jelenlegi szerkezeti tervben Má mezőgazdasági terület, a tényleges művelése szerint védelmi erdő).

A változtatással érintett terület csaknem egésze érinti a Tompa, Elkerülő út (nyilvántartási szám: 35383) lelőhelyet. Az ide tervezett változtatások örökségvédelmi kockázata jelentős. Bármilyen földmunkával járó változtatás esetén számolni kell a régészeti jelenségek előkerülésével, melyek feltárásának idő és költségvonzatai a beruházót terhelik.

A kapcsolódó 5 % védelmi erdőterületi előíráshoz kapcsolódóan átsorolt 0446/8 hrsz telek területén jelenleg ismert régészeti lelőhely nem található, de a távérzékeléses

módszerekkel azonosított Tompa, Katonaföldek, sánc II. (nyilvántartási szám: 83997) lelőhely jelenleg nem észlelhető vonala minden bizonnyal itt folytatódhat. Változtatások esetén az örökségvédelmi kockázat magas (12. kép).

12.4. A külterület ÉK-i részén található „Újföld” határrész gyűjtőútja (Újföld utca) mellett egy önkormányzati telken (Hrsz: 0109/3, 064 hektár) ifjúsági táborhely céljára K-Tu jelű különleges turisztikai építési övezet jön létre a jelenlegi Zkp zöldterület (közpark) helyett.

Az új beépítésre szánt terület kijelöléshez kapcsolódó 5 % védelmi erdő előírás a 12.3. pont szerinti Ev erdőövezet kijelölése révén teljesül. A terület elhelyezkedése szerencsés: a beépített várostest szélén, már zöldövezetben, erdő szomszédságában található, közel az 53-as úthoz, de nem közvetlenül mellette. A közeli közművek révén komfortos pihenőház létesíthető és akár téliesített üzemben működtethető. Az Újföld utca a vasúti megállóhelyhez vezet, amely a vasútfejlesztés után is megmarad konténerállomásként. A vasút Tompa felőli oldalán, vagy Kelebia területén déli irányba haladva a túrázók, kerékpárosok Kelebia belterületére, vagy az Újsor utcával párhuzamosan 1,5 km-rel délebbre fekvő tompai Belső-újsoron át Tompa belterületére érkehetnek vissza. A Damjanich utcán a táborhelyre visszatérő (kör)útvonal 11 km hosszú).

A változtatással érintett területen nyilvántartott régészeti lelőhely nem található. A jelenlegi használat miatt (beépített, növényzettel fedett felületek) az érintett ingatlanon és annak szűkebb környezetében a felszíni vizsgálatok elvégzése nem lehetséges. A tervezett változtatás örökségvédelmi kockázata alacsony (13. kép).

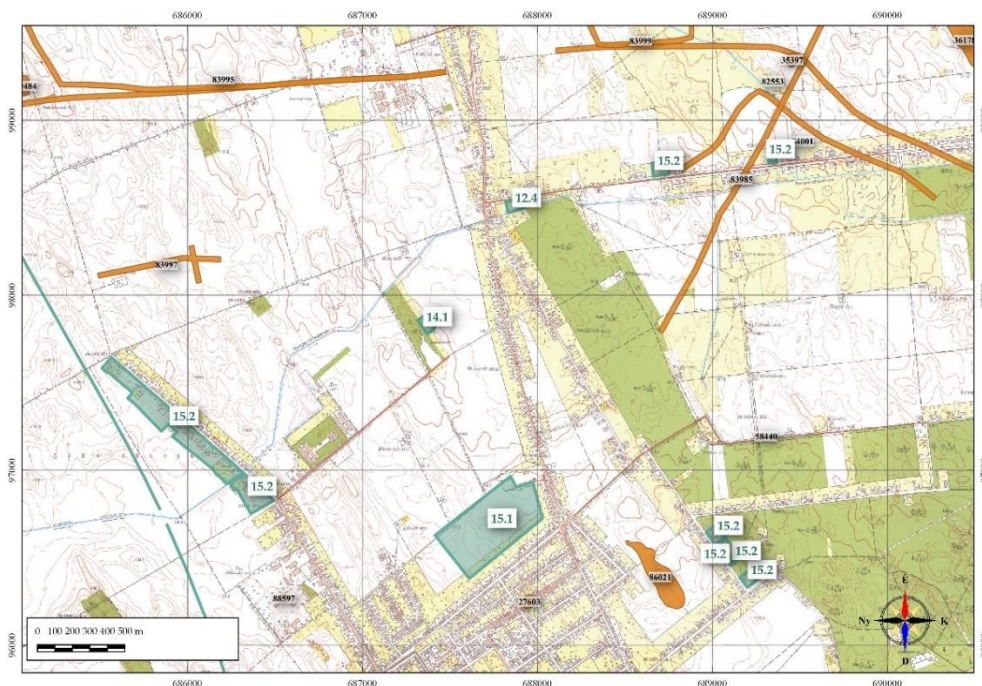
12.5. A KEFAG Erdészeti központ közelében található volt Határőr-laktanya telke és épülete alkalmas a szálláshely-fejlesztésre. A közelében halad az országos kerékpárút nyomvonal az 5501 jelű összekötőút (Kelebiai országút) mentén. A telek (Hrsz: 0191) K-Tu jelű különleges turisztikai építési övezet jelenleg is, azonban építésjogi helyzete problémás a közvetlen közterületi kapcsolat hiánya miatt. Területcserével kiegészülhet 1,56 hektárral a Kelebiai országútig, így elhárul ez a jogi akadály.

Az erdő pótlására az önkormányzat a 0213/14 helyrajzi számú erdőrészt ajánlja fel a KEFAG Zrt-nek (jelenleg is erdőművelésű a terület és a rendezési tervben Eg gazdasági erdőként van jelölve). Az új beépítésre szánt terület kijelöléshez kapcsolódó 5 % védelmi erdő előírás a 12.3. pont szerinti Ev erdőövezet kijelölése révén teljesül.

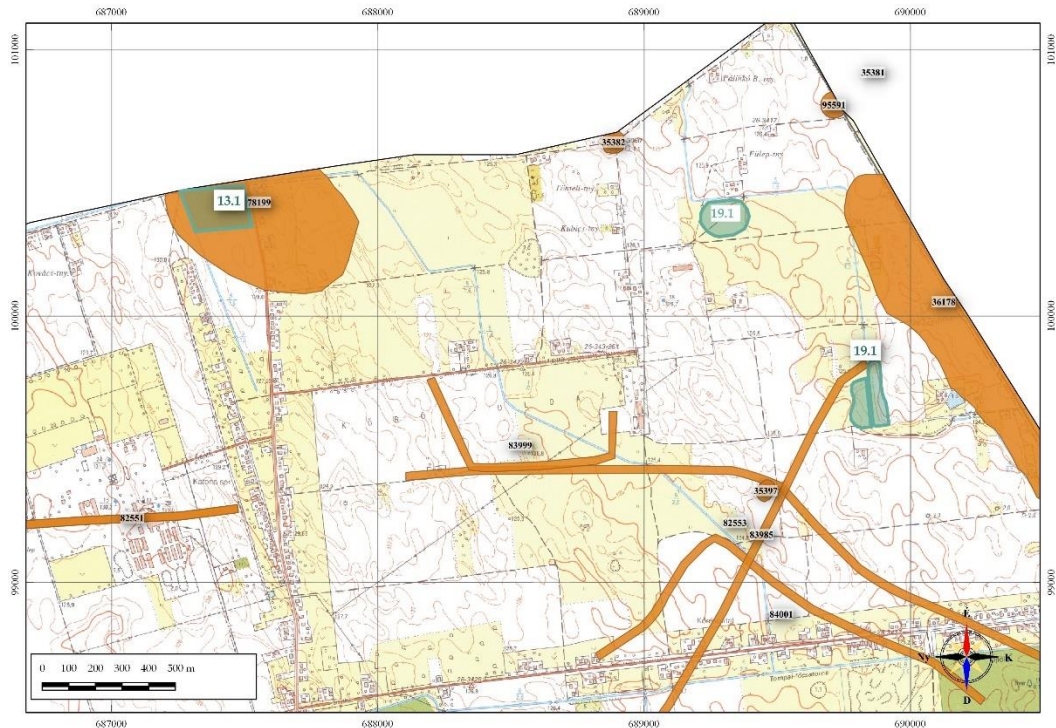
A változtatással érintett területen nyilvántartott régészeti lelőhely nem található. A jelenlegi használat miatt (beépített, növényzettel fedett felületek) az érintett ingatlanon és annak szűkebb környezetében a felszíni vizsgálatok elvégzése nem lehetséges. A tervezett változtatás örökségvédelmi kockázata alacsony.

12.6. A belterület Ny-i szélén haladó Attila utca mentén, az ivóvíz magastározó (glóbusz) mellett K-Tu jelű különleges turisztikai építési övezet van kijelölve, amely az önkormányzat projekt-terve szerint kismértékben (0,33 hektáron) bővülni fog (264/5,6 és /9 telekrész). Az új beépítésre szánt terület kijelöléshez kapcsolódó 5 % zöldterületi előírás a 12.1. pont szerinti közpark-kijelölés révén teljesül.

A változtatással érintett területen nyilvántartott régészeti lelőhely nem található. A jelenlegi használat miatt (beépített, növényzettel fedett felületek) az érintett ingatlanon és annak szűkebb környezetében a felszíni vizsgálatok elvégzése nem lehetséges. A tervezett változtatás örökségvédelmi kockázata alacsony.

13. kép: Változtatással érintett területek a település északi részén.

14. kép: Változtatással érintett területek a település északi részén.

13. Gazdaságfejlesztési területek változásai

13.1. É-i igazgatási határon kijelölt Gksz jelű kereskedelmi szolgáltató terület megszűnik, visszakerül Má jelű általános mezőgazdasági övezetbe (3,49 hektár, Hrsz.: 065/63), mivel építési célú felhasználása nem kezdődött meg a kijelölés óta.

A változtatással érintett terület teljes egészében a Tompa-Északi határa, Halasi út mentén (nyilvántartási szám: 78199) nyilvántartott régészeti lelőhelyen található. Ennek ellenére a jelenleg tervezett változtatással kapcsolatos örökségvédelmi kockázata alacsony (14. kép).

13.2. Gá általános gazdasági területbe kerülnek át a jelenleg hatályos tervben Gksz jelű kereskedelmi szolgáltató besorolású kialakult helyi üzemi telephelyek az Attila utcában (14,68+2,01 hektár) és a belterület D-i részén kijelölt három területegység (19,22 hektár). A Gá építési övezet nagyobb szabadságot enged a kereskedelmi szolgáltató és ipari funkciók között és nagyobb beépítési intenzitással hasznosítható.

Az érintett három terület közül kettőnél ismertek régészeti lelőhelyek. Az Attila utca É-i részén található gazdasági központban került elő földmunkák alkalmával az Állami Gazdaságok lelőhely (nyilvántartási szám: 88597). Az előkerült temető kiterjedése nagyobb lehet, továbbá a hozzá kapcsolódó település jelenlétével is számolni szükséges. Bármilyen földmunkával járó változtatás esetén az örökségvédelmi kockázat nagy mértékű.

A belterület D-i részének Ny-i oldalán helyezkednek el a Tompa-Országhatár közötti teherforgalmi út (nyilvántartási szám: 35386) és az Ördögárok II. (nyilvántartási szám: 83987) lelőhelyek. Bármilyen földmunkával járó változtatás esetén az örökségvédelmi kockázat nagy mértékű (12. kép).

13.3. Vt településközponti vegyes területbe kerül át a jelenleg hatályos tervben Gksz jelű kereskedelmi szolgáltató besorolású, városközponti helyzetű, üzletekkel beépült telekcsoport a Széchelyi utcában (Hrsz.: 51, 52, összesen 0,36 hektár).

A változtatással érintett területen nyilvántartott régészeti lelőhely nem található. A jelenlegi használat miatt (beépített felületek) az érintett ingatlanon és annak szűkebb környezetében a felszíni vizsgálatok elvégzése nem lehetséges. A tervezett változtatás örökségvédelmi kockázata alacsony (12. kép).

14. Különleges terület kijelölések Gip iparterület helyett

14.1. K-Se szennyvíztisztítómű építési övezet lesz a besorolása az 53-as főút elkerülő szakasza mellett kialakított városi szennyvíztelepnek (Hrsz.: 022/37,38, 0,57 hektár).

A változtatással érintett területen nyilvántartott régészeti lelőhely nem található. A tervezett változtatás örökségvédelmi kockázata alacsony (13. kép).

14.2. K-Vm vízmű építési övezet lesz a besorolása a belterülettől D-re üzemelő városi vízműtelepnek (Hrsz.: 0188/1,3, 0,58 hektár).

A változtatással érintett területen nyilvántartott régészeti lelőhely nem található. A tervezett változtatás örökségvédelmi kockázata alacsony (12. kép).

15. Lakóterület kijelölés csökkentése

15.1. A belterülethez É felől csatlakozó 1501 helyrajzi főszám alátörésein felvett Lke kertvárosias lakóövezetből 17,72 hektár visszakerül Má általános mezőgazdasági övezetbe. A zöldmezős lakóterületfejlesztésre megmarad 1,11 hektár (kb. 13 telek) a Móra utcától ÉK-re megnyitható új utca mentén. A rendelkezés a már kialakult beépítés fejlesztésének prioritását fejezi ki: először a már meglévő lehetőségeket kell kihasználni.

A változtatással érintett területen nyilvántartott régészeti lelőhely nem található. A tervezett változtatás örökségvédelmi kockázata alacsony (13. kép).

15.2. Visszakerülnek Má általános mezőgazdasági övezetbe azok a tanyák, amelyek nem képeznek folyamatos sort, hanem nagy művelt területtel övezettek, szórta elhelyezkedők. Jelenlegi besorolásuk: Lf falusias lakóövezet. A tanyákra vonatkozó újabb előírások nagyrészt az Lf építési övezettel megegyező fejlesztési lehetőségeket nyújtják, ugyanakkor a telekalakítás szabályainak szigorodása miatt (övezethatár mentén kötelező telket alakítani) a teleksort keresztben metsző övezethatár behúzása rugalmatlan megoldást jelentene. Az egyes tanyák szabadabban alakulhatnak a mindenkori igények szerint.

A változtatással érintett területen nyilvántartott régészeti lelőhely nem található. A tervezett változtatás örökségvédelmi kockázata alacsony (13. kép).

16. Kisvárosias lakóterület bevezetése.

A jelenleg hatályos rendezési terv nem tartalmaz városias lakóövezeti kategóriát. Az új szabályozásban a városközpontot övező telektömbök Lk kisvárosias lakóövezetbe lesz besorolva. Ez a kategória sokrétűbb funkciót tud befogadni, nagyobb beépítési intenzitást enged meg és kisméretű telkek is kialakíthatók lesznek (pl. tömbvégek megosztása).

A változtatással érintett területen nyilvántartott régészeti lelőhely nem található. A tervezett változtatás örökségvédelmi kockázata alacsony (12. kép).

17. Településközponti vegyes terület bővítése.

Az Lke kertvárosias lakóterület helyett Vt településközponti vegyes építési övezet kategóriába kerülnek a városias funkciók fejlesztésére legalkalmasabb telekcsoportok (Szabadság tér É-i része, valamint a Kossuth Lajos utca és a Jókai utca közötti terület a városmag közelében), összesen 8,65 hektár.

A változtatással érintett területen nyilvántartott régészeti lelőhely nem található. A tervezett változtatás örökségvédelmi kockázata közepes, hiszen az érintett terület K-i széléhez közel helyezkedik el a Kossuth utca (nyilvántartási szám: 27603) lelőhely, ahonnan egy középkori temető emlékei ismertek. A lelőhely pontos kiterjedése nem ismert, illetve a hozzá kapcsolódó településnyomok is a környezetében helyezkedhetnek el (12. kép).

18. Redl Kastély környékének rendezése.

Az egykori Redl Kastélyt használó szociális intézmény területe biztosított a hatályos tervben (Hrsz.: 0290/20). Az állami tulajdonú telken működő szociális intézmény K-Sz jelű különleges szociális intézmény építési övezet lehatárolása a kialakult tényleges használatnak megfelelően kismértékben csökkenni fog: a régi kastélypark két értékes erdőrésze a KEFAG Zrt. indítványa alapján parkerdővé fejlődik, ezért a jelenlegi Ksz jelű különleges beépítésre szánt kategória helyett Er jelű rekreációs erdőövezetbe kerül át (2,05 hektár jelenleg Ksz jelű beépítésre szánt különleges terület). Ugyancsak Er jelű erdőbe célszerű áttenni az intézményi használatú telekrésztől D-i irányban lévő, jelenleg Má mezőgazdasági övezetbe sorolt 1,83 hektáros telekrészt.

A változtatással érintett területen nyilvántartott régészeti lelőhely nem található. A tervezett változtatás örökségvédelmi kockázata alacsony. A terület ÉNy-i részén húzódhat az Ördögárok néven futó nyomvonalas létesítmény ez idáig azonosítatlan nyomvonalszakasza.

19. Vízgazdálkodási terület bővítése vízvisszatartó tavak kialakítása érdekében.

19.1. Az igazgatási terület ÉK-i részén egyes belvívcsatorna-menti mélyfekvésű földek alkalmasnak tűnnek a csapadékok megtartására, a magyarországi vízgazdálkodási alapelvekkel összhangban. V Vízgazdálkodási területek lesznek.

A településtől É-ra kijelölt egyik vízgazdálkodási területen húzódik keresztül az Ördögárok I. lelőhely (nyilvántartási szám: 83985). Földmunkával járó változtatások esetén ez jelenthet örökségvédelmi kockázatot (14. kép).

19.2. A belterület D-i szélén a Rákóczi utca végén található erdőrész kerül át V Vízgazdálkodási területbe (Hrsz.: 256, 3,34 hektár).

A változtatással érintett területen nyilvántartott régészeti lelőhely nem található. A tervezett változtatás örökségvédelmi kockázata alacsony (12. kép).

20. Úthálózati fejlesztés várható a térségben az Építési és Közlekedési Minisztérium adatközlése szerint. A Dél-Alföld K-Ny-i irányú tranzitforgalmát szolgáló M9 autópályának az 53-as és 51-es főutak közötti szakasza a Kormány fejlesztési prioritásai közé tartozik, erre a 60 kilométeres szakaszra 2023 februárjában kiadták a környezetvédelmi engedélyt. A nyomvonalról Kisszállásnál leágazik majd egy új tompai határátkelőhely felé vezető gyorsforgalmi út, vagy a gyorsforgalmi út és a főút közötti kategóriát képező ún. „gyorsút”. Az útvonal még nincs benne az országos és megyei területrendezési tervben, de Tompát illetően a városszerkezeti jelentősége miatt előre kellett gondolkodni, ezért a Fejlesztési tervbe belekerül a helyi adottságokat is figyelembe vevő nyomvonalterv. Az útvonalhoz külön szintű csomóponttal csatlakoztatható majd be a jelenlegi 53-as főút.

A nyomvonalas létesítmény több ismert és jelenleg ismeretlen lelőhelyet érint. Az új nyomvonal létesítéséhez kapcsolódó földmunkák jelentős örökségvédelmi kockázatot jelent. A tervezés fázisában a régészeti lelőhelyek felmérését és szükséges feltárását el kell végezni. A tervezett nyomvonalszakaszokon előzetes régészeti dokumentáció (ERD) elkészítése kötelező.

21. Szabályozás alapelvei a következők: a kialakult állapot figyelembevétel, az egyszerűség és a rugalmasság, ugyanakkor az egyértelműség. Redukálódik az

övezetek és építési övezetek száma, ellenben a településtervezési szabályzat szerint bevezetett új rendeleti mellékletek pontosítják a paramétereket és az elhelyezhető építmények fajtáit, számát. Az övezeti kód betűjelei az új szabályozási tervben megegyeznek a rendeltetési kategória Fejlesztési tervi betűjeleivel, amelyek országosan egységesek, kivéve a Tompán kialakult sajátos helyi különleges területfelhasználásokat, amelyek csak helyben értelmezett jelet kapnak és különleges jellegük a helyi rendeletben van kifejtve. Néhány kategóriának csak egyféle övezete van, ez esetben nem kerül sorszám a betűjel mellé, viszont a kertvárosias lakóterület (Lke) kétféle építési övezetre tagolódik a 31 telekterület különböző adottságai miatt, a közúti közlekedési terület (Köu) pedig négyféle övezetbe van besorolva az úthálózati hierarchiában betöltött szerepnek megfelelően.

A tervezett változtatás örökségvédelmi kockázattal nem jár.

3. Értékvédelmi terv

A településrendezési tervhez készített értékvizsgálatok alapján elmondható, hogy Tompa város kül-, és belterületén jelenleg **40 nyilvántartott régészeti lelőhely** található, melyek általános védelem alatt állnak (10. kép). A nyilvántartás adatai szerint nem ismertek kiemelten vagy egyedileg védett, vagy éppen épített emlékekből álló fokozottan védett lelőhelyek.

A lelőhelyek jelentős része felszíni lelet-előfordulás alapján azonosított településnyomokhoz tartozik. Jóval alacsonyabb az ismert temetkezési helyek száma, melyeknek váratlan előkerülésével kell számolni bármilyen földmunkával járó változtatás esetében. A korábbi években végzett értékfelmérő és feltáró munkák tanúsága szerint a jelenleg kisméretűnek nyilvántartott lelőhelyek téradatainak bővülésével újabb terepi vizsgálatok elvégzésekor mindenképpen számolni kell.

A jelenlegi tájhasználat nagy része a régészeti lelőhelyek állapotát jelentős mértékben veszélyezteti. Ez igaz a külterületen és a belterületen található örökségi elemekre egyaránt.

Az intenzív földművelés következtében a legtöbb lelőhely felső 20–40 cm vastag rétege folyamatos erodálódásnak van kitéve. Ezt jól példázza az 1970-es években még felszínen azonosítható nyomvonalas létesítmények esete, hiszen napjainkra ezekből a szántóföldeken állva semmi nem látható. A lelőhelyek védelmében, jelenlegi állapotuk dokumentálásának érdekében egy hosszú távú örökségvédelmi stratégia első lépéseként szükséges volna a település környezetében található valamennyi örökségi elem szisztematikus, modern térképészeti és térinformatikai módszereket és eszközöket használó felmérésére. Részletesebb örökségvédelmi állagmegóvó rendelkezések csak ezen információk ismeretében volnának adhatóak egy örökségvédelmi stratégia második lépésként.

A település jelenleg beépített részein elhelyezkedő régészeti lelőhelyek szintén veszélyeztetettek, azok rongálódása eltérő mértékű és intenzitású a mezőgazdasági területeken tapasztaltaktól. A település belterületén található lelőhelyek jelenleg nagyrészt beépítettek, pontos kiterjedésük, elhelyezkedésük nem ismert. A belterületen tervezett, földmunkával járó változtatások ezen ismeretlen lelőhelyeket

jelentős mértékben károsíthatják. Bármilyen tervezett változtatás esetén számolni kell váratlanul előkerülő, eddig ismeretlen örökségi elemekkel. Régészeti emlékek váratlan előkerülése esetén a település jegyzőjét vagy a területileg illetékesbajai Türr István Múzeumot vagy a Kecskeméti Katona József Múzeumot szükséges értesíteni az állagmegóvás érdekében.

Ennek alapján erőteljesen javasolt bármi nemű földmunkával járó változtatások **megkezdése előtt**, a **tervezés** fázisában az adott lelőhelyek vagy jelenleg ismert lelőhelyen kívüli részek vizsgálatát ismételten elvégezni az örökségvédelmi kockázatok minimalizálásának érdekében. Ennek formája lehet örökségvédelmi **hatástanulmány** vagy a több vizsgálati módszer alkalmazásával (műszeres lelőhely és leletfelderítés, próbafeltárás stb.) összeállított **előzetes régészeti dokumentáció** (ERD-I, ERD-II). Ezek elkészítésének módját a 2001. évi LXIV. Kulturális örökségvédelmi törvény és a jelenleg aktuális 68/2018 (IV. 9.) Kormányrendelet részletesen szabályozzák. Kiváltképpen igaz lehet ez a térséget a közeljövőben érintő M9 és 51. sz út fejlesztésére irányuló tervezés esetében.

Értékvédelmi tervként elmondható, hogy amennyiben lehetséges, ajánlott az egyes beruházások tervezési fázisában, már a telekvásárlás előtt a fentebbiek figyelembevétele és lehetőség szerint az **ismert régészeti lelőhelyek területén a földmunkával járó változtatások elkerülése**. Amennyiben a földmunkával járó beavatkozások elkerülhetetlenek, abban az esetben számolni kell az itt található **régészeti emlékek** jogszabályban meghatározott **megóvásának formájáról**, azaz a **megelőző feltárásról**. Ez esetben ennek többlet idő- és költség vonzatai a beruházót terhelik.

Ezek mellett felhívjuk a figyelmet arra, hogy az ismert régészeti lelőhelyek jelenleg azonosított kiterjedésének tágabb környékét érdemes **régészeti érdekű** területnek tekinteni, hiszen fokozottan **magas** annak a **kockázata**, hogy közelében lelőhelybővüléssel járó örökségi elemek (pl.: felszíni nyomok alapján nem azonosítható temetők) vagy leletek kerülhetnek elő a későbbiekben.

További kutatási módszerek (műszeres lelőhely és leletfelderítés, próbafeltárás, előzetes régészeti dokumentáció) tovább minimalizálhatják a tervezett változtatások elvégzése során felmerülő örökségvédelmi kockázatokat. A korábbi évtizedekben

elvégzett értékvizsgálatok nem alkalmasok arra, hogy a kevés felszíni nyomot hagyó lelőhelyek (pl.: temetkezések) előkerüljenek.

Javasolt a település Önkormányzatának megfontolni egy a település kül-, és belterületére vonatkozó teljes körű lelőhelyfelderítő- és értékvizsgálati felmérés elvégzését, melybe beletartoznak a korábbról megismert örökségi elemek revíziói és a még eddig nem vizsgált területek felmérései egyaránt. Ezzel jelentős mértékben csökkenthetővé válnának a beruházások során vállalt örökségvédelmi kockázati tényezők.

A település Önkormányzatának a fent leírt, a régészeti emlékek megmentését szolgáló előírások nemcsak hátrányt jelentenek, hanem hasznot is, hiszen a saját lakóhelyük múltját az eddiginél jobban csak a régészeti feltárások segítségével ismerhetik meg. Egy-egy előkerülő jelentősebb lelet, vagy objektum bemutatása általában helyben is megvalósítható, melynek megfelelő hasznosításával a térség idegenforgalmi vonzereje növelhető.

Vonatkozó aktuális jogszabályok:

- 2001. évi LXIV. törvény a kulturális örökség védelméről (Kötv.)
- 68/2018. (IV.9.) Kormányrendelet a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról

Felhasznált források:

- Felhasznált adattári adatok:

-Lechner Nonprofit Kft. közhiteles lelőhely nyilvántartás

- Felhasznált térképészeti adatok:

- EOVS 1:10 000 topográfiai alaptérkép; 16-112, 16-114, 16-121, 16-122, 16-123, 26-341, 26-342, 26-343, 26-344, 26-334 térképlapok

- Felhasznált szakirodalmi adatok:

Magyarország kistájainak katasztere. Szerk.: Marosi S. – Somogyi S., Budapest, 1990.

H. Tóth Elvira: Négy évtized régészeti kutatásai Bács-Kiskun megyében (1949–1989). Cumania 12., 1990.

Patay Pál – Soproni Sándor: Tompa. 66. Sz. Burger Alice (szerk.): Az 1978. év régészeti kutatásai / Régészeti Füzetek I/32. (Magyar Nemzeti Múzeum Budapest, 1979)

Patay Pál: Tompa. 57. Sz. Burger Alice (szerk.): Az 1979. év régészeti kutatásai / Régészeti Füzetek / Régészeti Füzetek I/33. (Magyar Nemzeti Múzeum Budapest, 1980)

Patay Pál: Római út a Bácskában? CAH, 2005, 393–406.

Zalotay Elemér: Kelebiaia bronzkori temető. Régészeti Füzetek 6. (Magyar Nemzeti Múzeum - Történelmi Múzeum Budapest, 1957).

Nyilatkozat

Alulírott Sóskuti Kornél, örökségvédelmi szakértő (nyilvántartási szám: 20/2011) ezúton nyilatkozom arról, hogy Tompa városának településrendezési tervéhez 2023-ban készített örökségvédelmi hatástanulmányban szereplő adatok a valóságnak megfelelnek, a javasolt régészeti megoldások megfelelnek az örökségvédelmi jogszabályoknak és hatósági előírásoknak, továbbá, hogy a tanulmány elkészítésére jogosultsággal rendelkezem.

Szeged,

2023. november 25.

Sóskuti Kornél

régész – örökségvédelmi szakértő

1. Melléklet (az értékleltárban szereplő lelőhelyek és főbb adatai)

Lelőhely név	Újföldek, 102. órház		
Nyilvántartási szám	35380	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	1
Lelőhely névváltozata	328.		
Lelőhely elhelyezkedése	A település belterületétől K-re a 135. sz vasútvonal nyomvonalán, a Kígyós-ér egykori vízgyűjtő területéhez kapcsolódó területen helyezkedik el a leelőhely.		
A leelőhellyel érintett helyrajzi számok	0136/43, 0436/3, 0436/6, 0384/2, 0385/15, 0385/18, 0385/31, 0385/55, 0385/68, 0385/69, 0128/3, 0128/4		
Lelőhely jellege	római kori (szarmata); honfoglalás kori és Árpád-kori településnyomok		
A leelőhelyen végzett tevékenység és ideje	helyszíni szemle (1973), próbafeltárás (2022)		
Megjegyzés	Területének jelentős részén erdő található, jelenleg nem kutatható.		

Lelőhely név	Fodor-tanya		
Nyilvántartási szám	35382	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	3
Lelőhely névváltozata	-		
Lelőhely elhelyezkedése	A leelőhely a község É-i szélén, a kisszállási határnál, az 53. sz. úttól K-re, kb. 1-1,5 km-re lévő dombon található.		
A leelőhellyel érintett helyrajzi számok	Tompá: 092/1, 070/4, 090/17, 091, 089/1, 067/1 Kisszállás: 0751/22,		
Lelőhely jellege	közelebbről pontosabban nem meghatározható, régészeti korú temető		
A leelőhelyen végzett tevékenység és ideje	helyszíni szemle (1981)		
Megjegyzés	A leelőhely kiterjedése jóval nagyobb lehet, hiszen a temetőhöz kapcsolódó település is a környezetében van. Továbbá a környékéről készült műholdfelvételeken jól látható árokrendszerek figyelhetők meg. Terepi értékmérésen alapuló felülvizsgálata szükséges. Részben Kisszállás közigazgatási határához tartozik.		

Lelőhely név	Elkerülő út		
Nyilvántartási szám	35383	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	4
Lelőhely névváltozata	Elkerülő út II., ERD 13, II. lh. (I.lh.)		
Lelőhely elhelyezkedése	A hosszan elnyúló leelőhely Tompától Ny-ra, a földút helyén megépült elkerülőút két oldalán, az úttal párhuzamos gerincű kiemelkedésen található.		
A leelőhellyel érintett helyrajzi számok	0356/4, 0356/5, 0356/3, 0356/2, 0356/1, 0356/6, 0358/57, 0358/62, 0358/63, 0358/59, 0358/58, 0356/7, 0356/8, 0358/61, 0358/54, 0358/53, 0358/55, 0356/9, 0356/10, 0356/14, 0356/30, 0356/31, 0356/32, 0356/33, 0356/34, 0356/35, 0356/36, 0356/37, 0356/38, 0356/39, 0356/40, 0356/41, 0356/42, 0356/43, 0356/44, 0356/45, 0356/46, 0356/47, 0356/48, 0356/49		
Lelőhely jellege	őskori (bronzkor) és római kori (szarmata) településnyomok		
A leelőhelyen végzett tevékenység és ideje	terepbejárás (1993, 2008, 2013)		

Megjegyzés	-
------------	---

Lelőhely név	Elkerülő út III.		
Nyilvántartási szám	35385	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	6.
Lelőhely névváltozata	(III. lh.)		
Lelőhely elhelyezkedése	A leelőhely Tompától Ny-ra, az elkerülőúttal párhuzamos, de attól kb. 150 m-re fekvő hosszanti dombon található.		
A leelőhellyel érintett helyrajzi számok	0356/4, 0356/5, 0356/3, 0356/2, 0356/1, 0344/5, 0344/6, 0356/6, 0344/2, 0344/4, 0344/3		
Lelőhely jellege	római kori (szarmata) településnyom		
A leelőhelyen végzett tevékenység és ideje	terepbejárás (1993, 2008)		
Megjegyzés	-		

Lelőhely név	Tompa-Országhatár közötti teherforgalmi út		
Nyilvántartási szám	35386	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	7
Lelőhely névváltozata	-		
Lelőhely elhelyezkedése	A leelőhely a település belterületétől DNy-ra kb. 300 m-re, a temetőtől É-ra kb. 100 m-re egy magas, kiemelkedő, kerekded dombháton található.		
A leelőhellyel érintett helyrajzi számok	0312/16, 0312/15, 0312/14, 0312/25, 0313		
Lelőhely jellege	késő középkori és kora újkori településnyomok, valamint, közelebbről nem meghatározható, régészeti korú temetkezések		
A leelőhelyen végzett tevékenység és ideje	terepbejárás (1997, 1998)		
Megjegyzés	-		

Lelőhely név	Tompa-Országhatár közötti teherforgalmi út II.		
Nyilvántartási szám	35387	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	8
Lelőhely névváltozata	-		
Lelőhely elhelyezkedése	A település belterületétől DNy-ra, a bácsalmási úttól É-ra, kb. 100-150 m-re, egy hosszú Ny-K-i irányú dombhát D-i lejtőjén található a leelőhely.		
A leelőhellyel érintett helyrajzi számok	0301/3, 0301/7, 0304/2, 0304/1, 0301/8		
Lelőhely jellege	késő középkori településnyomok		
A leelőhelyen végzett tevékenység és ideje	terepbejárás (1997, 1998)		
Megjegyzés	-		

Lelőhely név	Tompa-Országhatár közötti teherforgalmi út III.		
Nyilvántartási szám	35388	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	9
Lelőhely névváltozata	-		
Lelőhely elhelyezkedése	A lelőhely a bácsalmási úttól D-re 60-80 m-re, egy tagolt É-D-i hossztengetyű dombhát É-i lejtőjén található.		
A lelőhellyel érintett helyrajzi számok	0292/15, 0292/19		
Lelőhely jellege	közelebről pontosan nem meghatározható régészeti korú településnyomok		
A lelőhelyen végzett tevékenység és ideje	terepbejárás (1997, 1998)		
Megjegyzés	A lelőhely jelenlegi kiterjedése bizonytalan, terepi értékmérésen alapuló felülvizsgálatának elvégzése javasolt.		

Lelőhely név	Tompa-Országhatár közötti teherforgalmi út IV.		
Nyilvántartási szám	35389	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	10
Lelőhely névváltozata	-		
Lelőhely elhelyezkedése	A lelőhely a bácsalmási úttól D-re 650-700 m-re, a nyomvonalon, egy lapos, környezetéből alig kiemelkedő területen található.		
A lelőhellyel érintett helyrajzi számok	0292/24, 0293, 0294/5, 0294/6		
Lelőhely jellege	késő középkori szórványos településnyomok		
A lelőhelyen végzett tevékenység és ideje	terepbejárás (1997, 1998)		
Megjegyzés	-		

Lelőhely név	Tompa-Országhatár közötti teherforgalmi út V.		
Nyilvántartási szám	35390	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	11
Lelőhely névváltozata	-		
Lelőhely elhelyezkedése	A település belterületétől Ny-ra, kb 500 m-re, a temetőtől D-re kb. 100 m-re, egy magas, kerekded dombháton található a lelőhely.		
A lelőhellyel érintett helyrajzi számok	0301/8		
Lelőhely jellege	késő középkori település és közelebről pontosan nem meghatározható, régészeti korú temető		
A lelőhelyen végzett tevékenység és ideje	terepbejárás (1998)		
Megjegyzés			

Lelőhely név	Tompa-Országhatár közötti teherforgalmi út VI.		
Nyilvántartási szám	35392	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	12
Lelőhely névváltozata	-		
Lelőhely elhelyezkedése	A lelőhely a temetőtől D-re, kb. 400-500 m-re egy tagolt, hosszú, Ny-K-i irányú dombhát D-i lejtőjén található a lelőhely.		
A lelőhellyel érintett helyrajzi számok	0301/8		
Lelőhely jellege	késő középkori településnyomok		
A lelőhelyen végzett tevékenység és ideje	terepbejárás (1998)		
Megjegyzés	A lelőhely pontos kiterjedése nem ismert, terepi értékmérésen alapuló felülvizsgálatának elvégzése javasolt.		

Lelőhely név	Tompa-Országhatár közötti teherforgalmi út VII.		
Nyilvántartási szám	35393	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	13
Lelőhely névváltozata	-		
Lelőhely elhelyezkedése	A településtől D-re, az Alsó-Sáska laposi szőlőktől kb. 300-400 m-re Ny-ra, az 53. sz. főútból elágazó földúttól É-ra található a lelőhely.		
A lelőhellyel érintett helyrajzi számok	0294/10		
Lelőhely jellege	késő középkori, kora újkori településnyomok		
A lelőhelyen végzett tevékenység és ideje	terepbejárás (1998)		
Megjegyzés	A lelőhely pontos kiterjedése nem ismert, terepi értékmérésen alapuló felülvizsgálatának elvégzése javasolt.		

Lelőhely név	Tompa-Országhatár közötti teherforgalmi út VIII.		
Nyilvántartási szám	35394	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	14
Lelőhely névváltozata	-		
Lelőhely elhelyezkedése	Az 51. sz műút nyomvonalán az országhatárhoz közel helyezkedik el a lelőhely.		
A lelőhellyel érintett helyrajzi számok	2032/1, 0229/8, 2019, 2035/1, 2015, 2034, 2018, 0229/21, 0229/22, 0229/23, 0229/26, 0229/27, 0229/29, 2032/5, 2032/6, 2033/3, 2033/5		
Lelőhely jellege	római kori (szarmata) és népvándorlás kori településnyomok		
A lelőhelyen végzett tevékenység és ideje	terepbejárás (1998), ásás (2015), régészeti megfigyelés (2019)		
Megjegyzés	Központját minden bizonnyal a korábban itt található természetes magaslat képezte. Területe pontosan nem lehatárolható, mert részben erdő és nem kutatható felületek borítják jelenleg. Valós kiterjedése nagyobb lehet.		

Lelőhely név	Állami Gazdaság		
Nyilvántartási szám	27601	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	15
Lelőhely névváltozata	-		
Lelőhely elhelyezkedése	A település belterületétől DNy-ra, a Bácsalmásra vezető műúttól É-ra, a Tompai Állami gazdaság területén helyezkedik el a leelőhely.		
A leelőhellyel érintett helyrajzi számok	0318/1, 0319/1		
Lelőhely jellege	római kori (szarmata) település és avar temető		
A leelőhelyen végzett tevékenység és ideje	helyszíni szemle és leletmentés (1966), próbafeltárás (2013)		
Megjegyzés	A leelőhely pontos kiterjedése nem ismert. Az avar temetőhöz kapcsolódóan település nyomoknak is kell lennie a közelben. Helyszíni szemlén alapuló felülvizsgálatának elvégzése javasolt.		

Lelőhely név	Kossuth utca		
Nyilvántartási szám	27603	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	17
Lelőhely névváltozata	Kossuth u. 13-15.		
Lelőhely elhelyezkedése	A település belterületén a Kossuth Lajos utcában a 13-15 szám alatt és azok tágabb környezetében helyezkedik el a leelőhely.		
A leelőhellyel érintett helyrajzi számok	507, 546/2, 547, 503/2, 504/1, 504/2, 545/1, 545/2, 506/2, 546/1, 503/1		
Lelőhely jellege	középkori templom körüli temető		
A leelőhelyen végzett tevékenység és ideje	helyszíni szemle (1954), régészeti megfigyelés (2014)		
Megjegyzés	A Kossuth utca 13-15. számokkal szomszédos területen 1954-ben négy, melléklet nélküli Ny-K-i tájolású temetkezés került elő. Valószínűleg egy középkori temetőhöz tartozhatnak. A leelőhely pontos kiterjedése és a közelében található település elhelyezkedése, kiterjedése nem ismert. Pontosabb lehatárolásuk a jelenlegi területhasználat miatt nem is lehetséges.		

Lelőhely név	Rákóczi Csillaga MGTsz VI.		
Nyilvántartási szám	36245	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	19
Lelőhely névváltozata	E		
Lelőhely elhelyezkedése	A település belterületétől ÉK-re, a vasútvonaltól Ny-ra, annak közvetlen közelében helyezkedik el.		
A leelőhellyel érintett helyrajzi számok	0114/2, 0126/22, 0126/23, 0123		
Lelőhely jellege	szarmata temető		
A leelőhelyen végzett tevékenység és ideje	ásatás (1954)		
Megjegyzés	A leelőhely minden bizonnyal összetartozik a nagy kiterjedésű Kelebia, Rákóczi Csillaga MGTsz II. (nyilvántartási szám: 36190) leelőhellyel. Pontos elhelyezkedése		

	nem ismert, a nyilvántartásban lehet, hogy pontatlanul szerepel. Terepi értékfelmérésen alapuló hitelesítése javasolt.
--	--

Lelőhely név	Kozla-tanya		
Nyilvántartási szám	27521	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	20
Lelőhely névváltozata	45., F,		
Lelőhely elhelyezkedése	A tompai vasútállomás közelében fekvő tanya környékén, valamint udvarán található a lelőhely.		
A lelőhellyel érintett helyrajzi számok	0126/22, 0126/23		
Lelőhely jellege	őskori (bronzkor), római kori (szarmata) és Árpád-kori településnyomok, valamint bronzkori temetkezések		
A lelőhelyen végzett tevékenység és ideje	ásatás (1953, 1988), helyszíni szemle (1988)		
Megjegyzés	A lelőhely minden bizonnyal összetartozik a nagy kiterjedésű Kelebia, Rákóczi Csillaga MGTsz II. (nyilvántartási szám: 36190) lelőhellyel. Pontos elhelyezkedése nem ismert, a nyilvántartásban lehet, hogy pontatlanul szerepel. Terepi értékfelmérésen alapuló hitelesítése javasolt.		

Lelőhely név	Külső Új sor I.		
Nyilvántartási szám	58440	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	21
Lelőhely névváltozata	-		
Lelőhely elhelyezkedése	A település belterületétől ÉK-re egy viszonylag egyenletes terepfelületen helyezkedik el a lelőhely.		
A lelőhellyel érintett helyrajzi számok	0134/31, 0137/1		
Lelőhely jellege	római kori (szarmata) településnyomok		
A lelőhelyen végzett tevékenység és ideje	helyszíni szemle (2007)		
Megjegyzés	Pontos kiterjedése nem azonosítható, mert D-i részén egy kiterjedt nagy erdőség helyezkedik el.		

Lelőhely név	Külső Új sor II.		
Nyilvántartási szám	58441	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	22
Lelőhely névváltozata	-		
Lelőhely elhelyezkedése	A település belterületétől ÉK-re egy viszonylag egyenletes terepfelületen helyezkedik el a lelőhely.		
A lelőhellyel érintett helyrajzi számok	0165/4, 0137/2, 0165/1, 0136/23, 0136/52, 0136/22, 0136/53, 0136/47		
Lelőhely jellege	római kori (szarmata) településnyomok és szórványos népvándorlás kori (avar) településnyomok		

A lelőhelyen végzett tevékenység és ideje	helyszíni szemle (2007), régészeti megfigyelés (2019, 2021)
Megjegyzés	Pontos kiterjedése nem azonosítható, mert D-i részén egy kiterjedt nagy erdőség helyezkedik el.

Lelőhely név	Felső-Sáskalapos, Észak		
Nyilvántartási szám	59483	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	23
Lelőhely névváltozata			
Lelőhely elhelyezkedése	A település belterületétől DK-re, egy ÉNy-DK irányú természetes kiemelkedésen helyezkedik el a lelőhely.		
A lelőhellyel érintett helyrajzi számok	0183/8, 0183/7, 0183/11, 0183/9, 0183/10, 0183/6		
Lelőhely jellege	római kori (szarmata) településnyomok		
A lelőhelyen végzett tevékenység és ideje	helyszíni szemle (2008)		
Megjegyzés	Pontos kiterjedése jelenleg nem lehatárolható, mert K-i irányban erdő helyezkedik el rajta.		

Lelőhely név	Katonaföldek, Narancsik-tanya		
Nyilvántartási szám	59484	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	24
Lelőhely névváltozata			
Lelőhely elhelyezkedése	A településtől ÉNy-ra egy homokdombokkal enyhén tagolt felületen helyezkedik el a lelőhely.		
A lelőhellyel érintett helyrajzi számok	0444/8, 0444/7, 0444/9		
Lelőhely jellege	közelebről pontosan nem meghatározható, régészeti korú településnyomok		
A lelőhelyen végzett tevékenység és ideje	helyszíni szemle (2008)		
Megjegyzés	Erdőtelepítés során került bolygatásra a településnyom. A terület adottságai nem tették lehetővé a kiterjedésének pontos lehatárolását. Minden bizonnyal bővíthet a mérete, terepi értékmérésen alapuló felülvizsgálata ajánlott.		

Lelőhely név	Tompa-Északi határa, Halasi út mentén		
Nyilvántartási szám	78199	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	25
Lelőhely névváltozata	ERD 5		
Lelőhely elhelyezkedése	A településtől É-ra, az 51-es út nyomvonalán, egy ÉNy-DK irányban tagolt felületű terepfelületen helyezkedik el a lelőhely.		
A lelőhellyel érintett helyrajzi számok	065/16, 065/5, 0803, 066, 065/17, 068/4, 068/6, 068/7, 0802/15, 0802/14, 0802/13, 0802/12, 0802/11, 0802/8, 0802/6, 0802/5, 0802/10, 0802/9, 0759/1, 068/21, 068/9, 068/15, 068/13, 068/11, 068/14, 068/12, 0755, 0802/7, 068/20, 068/10, 067/1, 0756/1, 0757/1, 0757/3, 0758/10, 0758/11, 0758/12, 0758/5, 0758/6, 0758/7, 0758/8, 0758/9, 0797/7, 0797/8, 0797/9, 0798/1, 0798/2, 054/1, 054/2, 065/55,		

	065/56, 065/57, 065/58, 065/59, 065/60, 065/61, 065/62, 065/63, 065/64, 067/2, 068/28, 068/29, 068/32, 068/33, 068/35, 068/36, 068/37, 068/38, 068/39, 068/40, 068/41, 071/1, 075/19
Lelőhely jellege	népvándorlás kori (avar) település és temető
A lelőhelyen végzett tevékenység és ideje	terepbejárás (2011, 2013, 2015), régészeti megfigyelés (2015)
Megjegyzés	A lelőhely pontos kiterjedése minden bizonnyal növelhető. A környezetéről készült műholdfelvételeken számos árokrendszer figyelhető meg, melyek egy része minden bizonnyal a lelőhelyhez tartozhat. Ezek helyszíni szemlén alapuló vizsgálatának elvégzése ajánlott.

Lelőhely név	Katonaföldek, Római út		
Nyilvántartási szám	82551	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	26
Lelőhely névváltozata	-		
Lelőhely elhelyezkedése			
A lelőhellyel érintett helyrajzi számok	0444/8, 0444/7, 0444/9, 030, 0436/1, 0443, 035/20, 035/40, 035/3, 035/2, 037/1, 035/25, 035/24, 035/23, 035/26, 035/1, 037/2, 059, 048/38, 048/40, 060/15, 051/11, 051/16, 051/18, 051/3, 051/2, 035/55, 033/9, 033/2, 033/10, 035/53, 035/54, 0435, 0434/4, 0434/3, 0430/30, 0444/18, 0444/6, 036		
Lelőhely jellege	római kori út nyomvonala		
A lelőhelyen végzett tevékenység és ideje	helyszíni szemle (1978, 1979)		
Megjegyzés	A légifotóról azonosított jelenség teljes mértékben még nem került lehatárolásra, csak bizonyos részletei ismertek. Összetartozik a Mélykút, Tinó-járás, Római út (nyilvántartási szám: 82585) és a Tompa, Körös-oldal, római út (nyilvántartási szám: 82553) lelőhelyekkel.		

Lelőhely név	Körös-oldal, római út		
Nyilvántartási szám	82553	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	27
Lelőhely névváltozata	-		
Lelőhely elhelyezkedése			
A lelőhellyel érintett helyrajzi számok	0114/2, 0385/9, 0126/23, 0123, 0384, 0385/23, 078/3, 078/2, 078/14, 078/5, 078/22, 0117/2, 0108/2, 0110/1, 0112, 0108/3, 079, 0101, 084/24, 0118/4, 0116/2, 0116/3, 0119/29, 0118/2, 0115/2, 099/34, 099/35, 078/20, 078/16, 078/17, 099/17, 099/18, 099/16, 0105/52, 0105/53, 0105/55, 0105/56, 0105/54, 0105/31, 0105/18, 0105/71, 0105/57, 0105/58, 0105/19, 0105/5, 0119/14, 0102, 099/33, 0105/4, 0105/3, 099/20, 099/23, 099/22, 099/21, 099/19, 0119/24, 0119/15, 0119/16, 0119/23, 0105/20, 0119/13, 0119/12, 078/23, 078/15, 081/1, 084/26		
Lelőhely jellege	római kori út nyomvonala		
A lelőhelyen végzett tevékenység és ideje	terepbejárás (1978, 1979, 2019), próbafeltárás (2023)		
Megjegyzés	A légifotóról azonosított jelenség teljes mértékben még nem került lehatárolásra, csak bizonyos részletei ismertek. Összetartozik a Mélykút, Tinó-járás, Római út		

	(nyilvántartási szám: 82585) és a Tompa, Katonaföldek, Római út (nyilvántartási szám: 82551) lelőhelyekkel.
--	---

Lelőhely név	Ördögárok I.		
Nyilvántartási szám	83985	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	28
Lelőhely névváltozata	-		
Lelőhely elhelyezkedése	A településtől ÉK-re, hosszan elnyúló, ÉK-DNy futásirányú szakaszban figyelhető meg megmaradt részlete.		
A lelőhellyel érintett helyrajzi számok	0108/2, 0110/1, 0112, 0108/3, 079, 099/17, 099/18, 099/16, 099/33, 099/23, 099/22, 099/21, 099/19, 0147/9, 0143/4, 0148, 0138/2, 0149/5, 0150/2, 0147/15, 0122/16, 0151/19, 0147/14, 0147/6, 0147/8, 0147/7, 0147/2, 0147/13, 0122/25, 0122/13, 0103/16, 0103/4, 0103/9, 0103/3, 0122/15, 0122/14, 0103/18, 095/37, 095/36, 095/24, 095/35, 0103/13, 0103/17, 0105/46, 0144		
Lelőhely jellege	szarmata sánc vagy út nyomvonala		
A lelőhelyen végzett tevékenység és ideje	terepbejárás (1977), ásatás (1979)		
Megjegyzés	A légifotóról azonosított létesítmény pontos lehatárolása még nem történt meg, teljes kiterjedése jelenleg nem ismert. A Tompa, Ördögárok I-Ördögárok V. (nyilvántartási szám: 83987, 83989, 83991, 83993) lelőhelyekkel minden bizonnyal összetartozik. Pontos funkciója nem ismert, időrendi besorolása is bizonytalan. Az újonnan elvégzett feltárások alapján ez is inkább egy út menti árokként értelmezhető, mint inkább erődítésként.		

Lelőhely név	Ördögárok II.		
Nyilvántartási szám	83987	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	29
Lelőhely névváltozata	ERD 16.		
Lelőhely elhelyezkedése	A településtől DNy-ra, hosszan elnyúló, ÉK-DNy futásirányú szakaszban figyelhető meg megmaradt részlete. Az 51. sz út keresztül megy rajta.		
A lelőhellyel érintett helyrajzi számok	0301/8, 0312/16, 0312/15, 0312/14, 0312/25, 0358/61, 1544/7, 1544/8, 1544/9, 0310/46, 0308/1, 0306/1, 0309, 0305, 0311/2, 0310/37, 0310/43, 0310/44, 0310/47, 0302, 0303/2, 0304/7, 1541/7, 1541/8		
Lelőhely jellege	szarmata sánc vagy út nyomvonala		
A lelőhelyen végzett tevékenység és ideje	terepbejárás (1977, 2013)		
Megjegyzés	A légifotóról azonosított létesítmény pontos lehatárolása még nem történt meg, teljes kiterjedése jelenleg nem ismert. A Tompa, Ördögárok I-Ördögárok V. (nyilvántartási szám: 83987, 83989, 83991, 83993) lelőhelyekkel minden bizonnyal összetartozik. Pontos funkciója nem ismert, időrendi besorolása is bizonytalan. Az újonnan elvégzett feltárások alapján ez is inkább egy út menti árokként értelmezhető, mint inkább erődítésként.		

Lelőhely név	Ördögárok III.		
Nyilvántartási szám	83989	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	30

Lelőhely névváltozata	-
Lelőhely elhelyezkedése	A településtől DNy-ra, ÉKK-DNNy futásirányú rövid szakaszban figyelhető meg megmaradt részlete.
A lelőhellyel érintett helyrajzi számok	0290/31, 0290/33, 0289, 0288/3
Lelőhely jellege	szarmata sánc vagy út nyomvonala
A lelőhelyen végzett tevékenység és ideje	terepbejárás (1977)
Megjegyzés	A légifotóról azonosított létesítmény pontos lehatárolása még nem történt meg, teljes kiterjedése jelenleg nem ismert. A Tompa, Ördögárok I-Ördögárok V. (nyilvántartási szám: 83987, 83989, 83991, 83993) lelőhelyekkel minden bizonnyal összetartozik. Pontos funkciója nem ismert, időrendi besorolása is bizonytalan. Az újonnan elvégzett feltárások alapján ez is inkább egy út menti árokként értelmezhető, mint inkább erődítésként.

Lelőhely név	Ördögárok IV.		
Nyilvántartási szám	83991	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	31
Lelőhely névváltozata	-		
Lelőhely elhelyezkedése	A településtől DNy-ra, ÉKK-DNNy futásirányú rövid szakaszban figyelhető meg megmaradt részlete.		
A lelőhellyel érintett helyrajzi számok	0284/5, 0286/5		
Lelőhely jellege	szarmata sánc vagy út nyomvonala		
A lelőhelyen végzett tevékenység és ideje	terepbejárás (1977)		
Megjegyzés	A légifotóról azonosított létesítmény pontos lehatárolása még nem történt meg, teljes kiterjedése jelenleg nem ismert. A Tompa, Ördögárok I-Ördögárok V. (nyilvántartási szám: 83987, 83989, 83991, 83993) lelőhelyekkel minden bizonnyal összetartozik. Pontos funkciója nem ismert, időrendi besorolása is bizonytalan. Az újonnan elvégzett feltárások alapján ez is inkább egy út menti árokként értelmezhető, mint inkább erődítésként.		

Lelőhely név	Ördögárok V.		
Nyilvántartási szám	83993	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	32
Lelőhely névváltozata	-		
Lelőhely elhelyezkedése	A településtől DNy-ra, K-Ny futásirányú rövid szakaszban figyelhető meg megmaradt részlete.		
A lelőhellyel érintett helyrajzi számok	0297, 0272/21, 0328, 0327/1, 0329/10, 0327/2, 0272/20, 0272/18		
Lelőhely jellege	szarmata sánc vagy út nyomvonala		
A lelőhelyen végzett tevékenység és ideje	terepbejárás (1977), próbafeltárás (2023)		
Megjegyzés	A légifotóról azonosított létesítmény pontos lehatárolása még nem történt meg, teljes kiterjedése jelenleg nem ismert. A Tompa, Ördögárok I-Ördögárok V.		

	(nyilvántartási szám: 83987, 83989, 83991, 83993) lelőhelyekkel minden bizonytalansággal összetartozik. Pontos funkciója nem ismert, időrendi besorolása is bizonytalan. Az újonnan elvégzett feltárások alapján ez is inkább egy út menti árokként értelmezhető, mint inkább erődítésként.
--	---

Lelőhely név	Katonaföldek, sánc I.		
Nyilvántartási szám	83995	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	33
Lelőhely névváltozata	-		
Lelőhely elhelyezkedése	A településtől É-ra elhelyezkedő, szögletes alakban megtörő vonalú árokrendszer. A természetföldrajzi adottságok domborzati vonalait nem követi.		
A lelőhellyel érintett helyrajzi számok	035/20, 035/40, 035/3, 035/2, 037/1, 035/25, 035/24, 035/26, 035/1, 037/2, 059, 048/38, 048/40, 060/15, 051/11, 051/16, 051/18, 051/3, 051/2, 035/55, 033/9, 035/53, 035/54, 036, 033/7, 033/8, 0844/3, 0845, 054/1		
Lelőhely jellege	ismeretlen korú sánc		
A lelőhelyen végzett tevékenység és ideje	terepbejárás (1977)		
Megjegyzés	A jelenség teljes kiterjedése nem ismert, jelenleg pontosan nem lehatárolható. További részletei rajzolódhatnak ki műholdfelvételeken. Feltételezhetően azonosítható az I. katonai felmérésen szereplő árokrendszerrel.		

Lelőhely név	Katonaföldek, sánc II.		
Nyilvántartási szám	83997	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	34
Lelőhely névváltozata	-		
Lelőhely elhelyezkedése	A településtől É-ra helyezkednek el az egyenes vonalú és hozzá merőlegesen kapcsolódó vonalú árok részletei. A természetföldrajzi adottságok domborzati vonalait nem követi.		
A lelőhellyel érintett helyrajzi számok	037/43, 031/9, 031/10, 031/18		
Lelőhely jellege	ismeretlen korú sánc		
A lelőhelyen végzett tevékenység és ideje	terepbejárás (1977)		
Megjegyzés	A jelenség teljes kiterjedése nem ismert, jelenleg pontosan nem lehatárolható. További részletei rajzolódhatnak ki műholdfelvételeken. Feltételezhetően azonosítható az I. katonai felmérésen szereplő árokrendszerrel.		

Lelőhely név	Zsidóföldek, sánc III.		
Nyilvántartási szám	83999	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	35
Lelőhely névváltozata	-		
Lelőhely elhelyezkedése	A településtől É-ra elhelyezkedő, szögletes alakban megtörő vonalú árokrendszer. A természetföldrajzi adottságok domborzati vonalait nem követi.		
A lelőhellyel érintett helyrajzi számok	078/22, 079, 084/24, 078/20, 078/16, 078/17, 078/23, 078/15, 078/21, 080/4, 080/3, 081/1		

Lelőhely jellege	ismeretlen korú sánc
A leelőhelyen végzett tevékenység és ideje	terepbejárás (1977)
Megjegyzés	A jelenség teljes kiterjedése nem ismert, jelenleg pontosan nem lehatárolható. További részletei rajzolódnak ki műholdfelvételeken. Feltételezhetően azonosítható az I. katonai felmérésen szereplő árokrendszerrel.

Lelőhely név	Körösoldal, sánc IV.		
Nyilvántartási szám	84001	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	36
Lelőhely névváltozata	-		
Lelőhely elhelyezkedése	A településtől ÉK-re elhelyezkedő, szögletes alakban megtörő vonalú árokrendszer. A természetföldrajzi adottságok domborzati vonalait nem követi.		
A leelőhellyel érintett helyrajzi számok	0108/2, 0110/1, 0112, 0108/3, 079, 0101, 0103/16, 0103/18, 0103/13, 0103/17, 0105/46, 0120/2, 0121/11, 0105/9, 0119/28, 0105/10, 0121/4, 0121/3, 0121/10, 0105/13, 0105/12, 0105/11, 0105/48, 0105/49, 0105/50, 0105/47, 0121/2, 088/9, 088/10, 088/11, 088/42, 088/43, 088/44		
Lelőhely jellege	ismeretlen korú sánc		
A leelőhelyen végzett tevékenység és ideje	terepbejárás (1977)		
Megjegyzés	A jelenség teljes kiterjedése nem ismert, jelenleg pontosan nem lehatárolható. További részletei rajzolódnak ki műholdfelvételeken. Feltételezhetően azonosítható az I. katonai felmérésen szereplő árokrendszerrel.		

Lelőhely név	Zsidóföldek- dűlő		
Nyilvántartási szám	35397	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	37
Lelőhely névváltozata	-		
Lelőhely elhelyezkedése	A település belterületétől ÉK-re a Zsidóföldek-dűlőben található a leelőhely.		
A leelőhellyel érintett helyrajzi számok	099/33, 099/23		
Lelőhely jellege	római kori (szarmata) település		
A leelőhelyen végzett tevékenység és ideje	terepbejárás (1977, 1978)		
Megjegyzés	Jelenlegi kiterjedése kicsi, helyszíni értékmérésen alapuló vizsgálata során mérete jelentősen növekedhet. Kapcsolatban állhat a környezetében elhelyezkedő nyomvonalas létesítményekkel.		

Lelőhely név	Szabadföld u 17.		
Nyilvántartási szám	85093	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	38
Lelőhely névváltozata	-		
Lelőhely elhelyezkedése	A településtől D-re, az 51. sz főúttól Ny-ra helyezkedik el a leelőhely.		

A lelőhellyel érintett helyrajzi számok	2049, 2050
Lelőhely jellege	avar temető
A lelőhelyen végzett tevékenység és ideje	helyszíni szemle (2013)
Megjegyzés	A lelőhely kiterjedése jóval nagyobb lehet. Egyrészt egy nagyobb temető egyetlen sírja került elő, más részt a temetőhöz kapcsolódó településnyomokkal is kell számolni a környezetében. A jelenlegi területhasználat mellett a lelőhely pontos lehatárolása nem lehetséges.

Lelőhely név	Szent István u.		
Nyilvántartási szám	86021	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	39
Lelőhely névváltozata	ERD 5.		
Lelőhely elhelyezkedése	A település belterületének közvetlen közelében, annak ÉK-i részén egy természetes ÉNy-DK irányú kiemelkedésen helyezkedik el a lelőhely.		
A lelőhellyel érintett helyrajzi számok	02/45, 02/360, 02/36, 02/366, 02/37, 02/28, 02/29, 02/365, 02/386, 02/387, 02/48, 02/30, 02/364, 02/27, 02/22, 1045/5, 1045/6, 02/359, 02/44, 02/46, 02/385, 02/388, 02/41		
Lelőhely jellege	őskori, római kori (szarmata), népvándorlás kori (avar) és Árpád-kori településnyomok		
A lelőhelyen végzett tevékenység és ideje	terepbejárás (2014)		
Megjegyzés	-		

Lelőhely név	Tompai örökföldek		
Nyilvántartási szám	86095	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	40
Lelőhely névváltozata	-		
Lelőhely elhelyezkedése	A település belterületétől DNy-ra az Állami Gazdaságok telephelyétől ÉNy-ra egy ÉNy-DK irányú magaslaton helyezkedik el a nagy kiterjedésű lelőhely.		
A lelőhellyel érintett helyrajzi számok	0348/1		
Lelőhely jellege	római kori (szarmata) településnyomok		
A lelőhelyen végzett tevékenység és ideje	terepbejárás (2013), régészeti megfigyelés (2022)		
Megjegyzés	-		

Lelőhely név	Sáskalapos		
Nyilvántartási szám	36247	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	41
Lelőhely névváltozata	Kelebia 72, Táncsics utca		
Lelőhely elhelyezkedése	A településtől DK-re, a Sáskalapos határrészben található a lelőhely.		

A lelőhellyel érintett helyrajzi számok	0204
Lelőhely jellege	pontosan nem meghatározható, régészeti korú temető
A lelőhelyen végzett tevékenység és ideje	helyszíni szemle (1955), adatgyűjtés (2014)
Megjegyzés	Az erdő aláforogtatás során előkerült leletek egy temetőre utalnak. A lelőhely pontos elhelyezkedésének és kiterjedésének azonosítása eddig nem sikerült. Terepi értékfelmérésen alapuló felülvizsgálata ajánlott, várhatóan jelentősen bővülni fog. Jelenleg erdő borítja.

Lelőhely név	Állami gazdaság		
Nyilvántartási szám	88597	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	42
Lelőhely névváltozata	-		
Lelőhely elhelyezkedése	A település belterületének Ny-i szélén az 51. sz úttól K-re elhelyezkedő gazdaság területén helyezkedik el a lelőhely.		
A lelőhellyel érintett helyrajzi számok	0360/24, 0360/18		
Lelőhely jellege	szarmata temető		
A lelőhelyen végzett tevékenység és ideje	ásatás (2014)		
Megjegyzés	Az előkerült sírok egy nagyobb kiterjedésű temetőhöz tartoznak. A temető közelében lehet a település is, mely alapján a jelenlegi lelőhelykiterjedés jelentős mértékben növekedhet. Pontos lehatárolására a terület jelenlegi használata miatt nincs lehetőség.		

Lelőhely név	Ábrahám-tanya		
Nyilvántartási szám	95591	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	43
Lelőhely névváltozata	-		
Lelőhely elhelyezkedése	A település belterületétől ÉK-re, a Budapestet a déli határral összekötő vasútvonal mentén helyezkedik el a lelőhely.		
A lelőhellyel érintett helyrajzi számok	0362/1, 091, 0436/3, 090/14		
Lelőhely jellege	népvándorlás kori (avar) településnyomok		
A lelőhelyen végzett tevékenység és ideje	terepbejárás (2019), próbafeltárás (2022), régészeti megfigyelés (2023)		
Megjegyzés	Jelenleg ismert kiterjedése kicsi, a valós mérete ettől nagyobb lehet. A térség jelenlegi adottságai alapján mérete nem pontosítható jobban.		

Lelőhely név	Árva-tanya mellett		
Nyilvántartási szám	95593	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	44
Lelőhely névváltozata	-		

Lelőhely elhelyezkedése	A település belterületétől K-re, a Budapestet a déli határral összekötő vasútvonaltól Ny-ra, annak közvetlen közelében helyezkedik el a lelőhely.
A lelőhellyel érintett helyrajzi számok	0165/4, 0137/2
Lelőhely jellege	őskori és Árpád-kori településnyomok
A lelőhelyen végzett tevékenység és ideje	terepbejárás (2019)
Megjegyzés	Újabb terepi értékfelmérések során mérete növekedhet.

A település közigazgatási határát csak részben érintő lelőhelyek adatai

Lelőhely név	Kelebia, Rákóczi Csillaga MGTsz II.		
Nyilvántartási szám	36190	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	23
Lelőhely névváltozata	23.		
Lelőhely elhelyezkedése	Tompa belterületétől K-re a 135. sz vasút nyomvonalán a Körös-ér természetes magaspártjának Ny-i szélén található, enyhén tagolt terepfelületen helyezkedik el a nagy kiterjedésű, ÉNy-DK irányban hosszan elnyúló lelőhely.		
A lelőhellyel érintett helyrajzi számok	0114/2, 0385/7, 0385/8, 0385/9, 0126/23, 0123, 0436/3, 0384, 0385/6, 0385/24, 0385/23, 0385/25, 0385/26, 0385/27, 0385/28		
Lelőhely jellege	őskori (neolitikum, bronzkor, vaskor), római kori (szarmata), népvándorláskori (avar), Árpád-kori és középkori településnyomok		
A lelőhelyen végzett tevékenység és ideje	terepbejárás (1999, 2019), próbafeltárás (2023), régészeti megfigyelés (2023)		
Megjegyzés	A lelőhely kiterjedése pontosan nem lehatárolt. Ny-i és K-i irányba tovább bővül, összeér a Kelebia, 101-es (nyilvántartási szám: 27517), Tompa, Rákóczi Csillaga MGTsz VI. (nyilvántartási szám: 36245), Tompa, Kozla-tanya (nyilvántartási szám: 27521) lelőhelyekkel. A lelőhelyen keresztül halad a Tompa, Körös-oldal, római út (nyilvántartási szám: 82553) nyomvonalas lelőhely. A Budapest-Belgrád vasútfejlesztési projekthez kapcsolódóan a nyomvonallal érintett lelőhelyrészek feltárássra kerültek.		

Lelőhely név	Kelebia, Vasútföld 53. számú tanya		
Nyilvántartási szám	36178	Lelőhely közhiteles nyilvántartásban szereplő sorszáma	Kelebia 12
Lelőhely névváltozata	12.		
Lelőhely elhelyezkedése	Tompa belterületétől ÉK-re a 135. sz vasút nyomvonalán a Körös-ér természetes magaspártjának Ny-i szélén található, enyhén tagolt terepfelületen helyezkedik el a nagy kiterjedésű, ÉNy-DK irányban hosszan elnyúló lelőhely.		
A lelőhellyel érintett helyrajzi számok	092/20, 0364/6, 0365, 0375/9, 0375/10, 0375/11, 0375/12, 092/58, 092/57, 0436/3, 0364/3, 0369, 0366/4, 0367, 0370, 0371/3, 0371/5, 0374/1, 0106, 0107/8, 0107/9, 092/10, 092/11, 092/21, 092/28, 092/31, 092/33, 092/9, 093, 094, 095/11, 095/12, 095/18, 095/26, 095/34, 095/9, 096/4, 097, 098, 099/27, 099/28, 099/29, 099/3, 099/32, 099/39, 099/45		
Lelőhely jellege	őskori (bronzkor, vaskor), római kori (szarmata), népvándorláskori (avar), Árpád-kori és középkori településnyomok, valamint népvándorlás kori temető		
A lelőhelyen végzett tevékenység és ideje	terepbejárás (1999, 2019), próbafeltárás (2023), régészeti megfigyelés (2023)		
Megjegyzés	A lelőhely kiterjedése pontosan nem lehatárolt. Ny-i és K-i irányba tovább bővül. A Budapest-Belgrád vasútfejlesztési projekthez kapcsolódóan a nyomvonallal érintett lelőhelyrészek feltárássra kerültek.		